

zeruko ARGIA

IDAZKOLA TA BANAKOLA: OKENDO, 22 - SAN SEBASTIAN - TEL. 426666 - PREZIOA: 7 PEZETA

«LANGILLERIA HISTORIAN

ZEHAR»

Erri bakoitzeko langilleriak kondaira berezia du

Mikel Ugalde gizon ezaguna da gure artean Z. Argian argitaratzen diran lanengatik. Bereak dirateke gehienbat irakurtzen diranak. Gihartsu dira, gatzak dute bere lanek. Muinari eltzen diote. Garbi azaltzen dizkigu Euskal Erriaren problemak. Ez duzu bere iritzietan Euskal Erriaren aurkakorik ezer aurkituko, dena aldeko baizik. Pundu honetan, esan beharrik ez dago baiña, zalantzarik gabekoa da. Bide honi egoki jarraitzen dio oraintsu idatzi duan liburuan ere. "Langilleria historian zehar" deritza liburu honi. Liburu bide dela, zerbait berri eman nahiz, ekin diogu elkar-izketari.

—Noiz asi zinen? Zenbat denbora igaro duzu, liburu hori egiten?

—Bi urte luze joan zait liburu hau burutzen. Luze bakarrik ez, neketsu ere izan dira bi urte hau. Badakizu, gauzak ez dira gure artean nahi bezala egiten, ahal den moduan baizik. Beste euskaldun askoren antzera laneko orduz kanpo egin behar izan dut nere liburu-txo hau.

—Baina zer nola asi zinen liburu egiten? Nork eragin zizun?

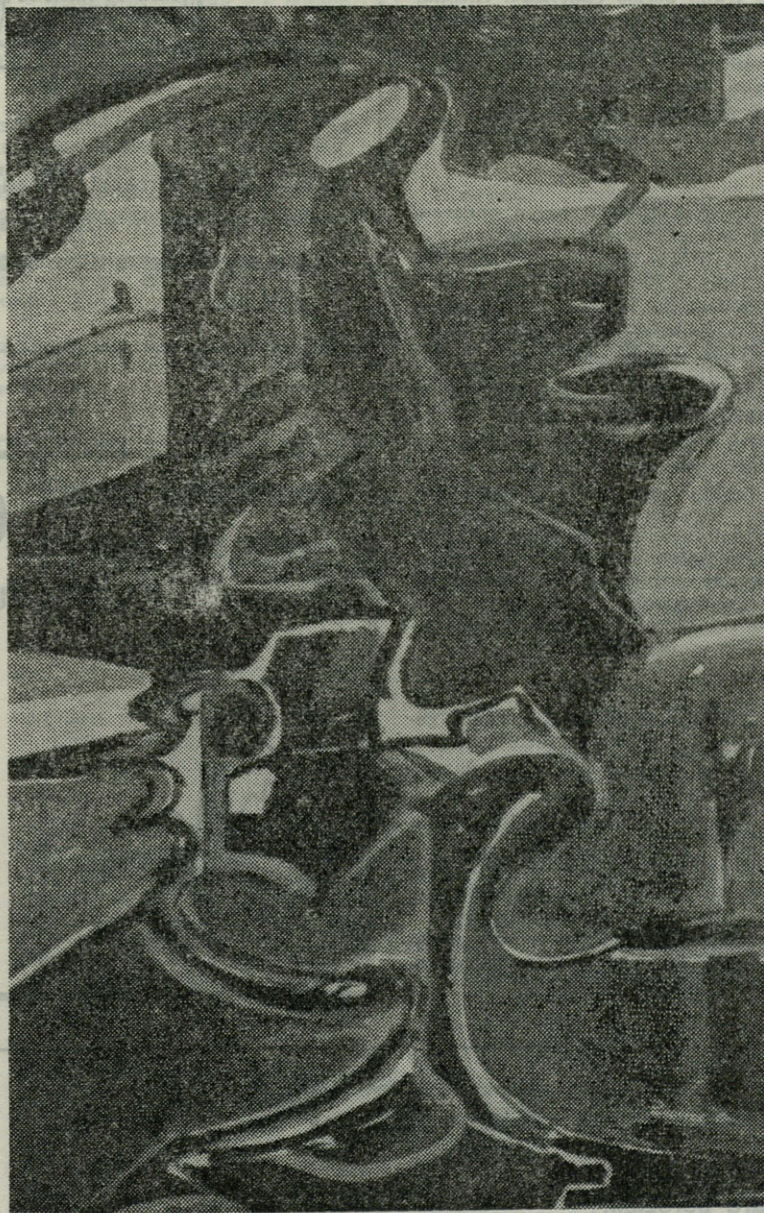
—Begara gure errietako langille taldeek, langilleriaren azterketa historikoa egiten asten direnean, beste biderik ez eta erderara jo behar izaten dute. Ez genduen euskal langilleok euskeraz egindako historia bat.

—Beraz lanerako tresna bat izan nahi du zure liburuak...

—Orain, zorionez, kultura mailla honetan gauza obetzen ari da. Baina langilleriari buruz, euskal langilleriari buruz liburu bat bakarrik ere euskeraz ez izatea benetan triste da. Euskeraz egin behar zaio gure langilleriari bere historia. Bere billetterako, bere reflexioetarako laneko tresnak, euskal tresnak behar ditu.

—Zure liburuak betetzen al du, zegoen utsune lotsagarri hori?

—Ez eta gutxiagorik ere. Nere liburuak ez da liburu oso bat. Urrik eman ere. Behar dugun fruituaren lehen emaitza bat besterik ez da. Egun guziz amabi ordu pasatzen nituen etxetik kanpo. Liburu egiten pasatzen nituen gelditzen ziren orduak. Honela, liburu oso bat egiterik ez dagoela itsuak ere badakus. Nik asera bat eman diot. Lan obeak etorriko dira gerora.

—Liburuaren itzaurrean hau diozu: "Jakitun eta ondo baino hobeto lan hau egin lezatekeenek ez dute, dirudienek, horrelako egitekorik haintzat hartu".

—Bai eta horretan diraut. Lana seriozki egin dezakean jendea badago gure artean. Baina horietarik zenbaitek ez du honelako lanik euskeraz egiteko premiarik ikusten. Badirudi beste zenbaitentzat, berriaz, euskaldun eta langille izatea kontradikzio dela. Langilleriaren historia, erri bakoitzaren nortasun eta historiarekin zer ikusirik ez lukeen bezala egin nahi dute.

—Langilleriaren historia artetzerakoan baduzu beraz zenbait printzipio?

—Nik langilleriaz pentsatzean ez dut abstrakziozko lagilleria batez pentsatzen. Langilleria bere osotasun guzian aztertu nahi nuke. Non gauden eta nora goazen jakiteko, nondik gatozen jakin behar dugu. Langilleriaren historia bere erriaren historiarekin kanpo ez ditek ar. Besterik egitea, barka ezinezko errua litzake. Nik nere lana egiterakoan printzipio honi jarraitu

—Zer gai nagusi aztertzen dituzu liburuan?

—Liburuan, iru zutabe nagusi berezi genezake. Lehena, Europako langilleriari eltzen diona da. Europar, batipat Bretoiña Aundian eta Frantzia, langilleriak izan duen eragiña azaltzen dut. Bigarrena, Es-

pañiari begira osatutakoa da. Bertan, Industrializatzek izan dituan eragozpenak aztertzen dira. Langilleriak Españian anarkia bideari zergatik eltzen dion ere, zerbait bederen, sakontzen dut. Irugarren zutabe berriz Euskal Erria da. Labur beharrez ez ditut ez nakazarien eta ez arrantzaleen arazoak aztertzen. Industrializazioa nola eta zerk eraginda sortua izan dan ere azaltzen dut.

—Geuretzat, euskaldunontzat, interesgarri izango lirakeen zenbait ondorio atera al duzu?

—Frantzia eta Bretoiña Aundiko langilleriak jokabide desberdina eraman du. Bretoiña Aundiko langilleriaren borroka politikako eskabideei itsatsia egon da. "Kartismo" mugimendua eta beste honelako asko ikusi eta aztertu besterik, ez dago. Frantziakoak berriz bide horri berehala utzi zion. Sindikal borroka, hots, lantegi barruko borrokara mugatu zuen bere ekintza.

—Gauza nola gertatu dan adierazi duzu, baina gertaera horren sustraia edo muina zertan datza?

—Bretoiña Aundia eta Frantzia bi lurralde desberdin dirala, denontzat aski nabarmen dan gauza da. Kondizionamentu desberdinen fruitu dira bai bat eta bai bestea. Ezin ditezke bietan beraz jokabideak berdinak izan. istoria desberdin baten fruitu diralako Frantzia eta Bretoiña Aundiko langilleriak desberdin dira. Batek jokabide bati elduko dio eta besteak besteari.

—Euskal Erriari gagozkiolarik, zer esaten duzu?

—Begara, Euskal Erriaren izaera, egiturak, historia, bizitza t.a. bereziki diranez gero, bertan sortzen dan langilleriak bere nortasun berezia baduke. Erri alde bakoitzak berari dagokion langille mota sortu duen bezalaxe Euskal Erriak bere langilleria, berezia du.

—Berezitasun hori nun ikusi duzu?

—Galdera honi erantzun zehatz bat emateko, ez dut liburu honetan Euskal Erriko langilleriaren azterketa sakonik egiten. Joan zen mendearen bukaera arte sortutako arazoak aztertzen ditut ain zuzen. Langilleria sortzen ari zen momentuan bukatzen dut liburuak.

—Horrek berak ez al du berezitasun bat adierazten...

NON ZER

- EUSKALKI GUZTIEN MUNA, ODOLA ETA GIHARRA
Kapanaga ... 3 garrenean
- SOZIALISMOAREN BILLA
Elustondo ... 5 garrenean
- LITERATURA PROLETARIOAZ
Azurmendi ... 6 garrenean
- LASARTEKO CROSS, URTARRILLAREN 30-ean
Lapatx ... 10 garrenean
- ARGENTINAKO «VILLA MISERIAS» (II)
Arostegi ... 11 garrenean
- PIO BAROJA
Mitxelena ... 12 garrenean

—Zalantzarik gabe. Beste Erri aldeetan langilleria sortu eta klase bezala indartuta azaltzen danean, hemen gure Erriaren, orduantxe piskana sortzen asten da. Horregatik batere egokia ez deritzat, emeretzigarreno mendean Euskal Erriko langilleriaz itz egiteari. Hori, eskematismo utsez jokatzeko da.

—Nik ere nere aldetik beste ondoren bat atera dut, zure liburuak beste est eskatzen duela, alegia.

—Bai, su eta fu, orain eguneon horixe egiten ari naiz. Lana pixka bat bederen aurreratua daukat. Baina zailtasun aundirik dut. Gure Erriko langilleriaz datoak arkitzea ez da erreza. Lagun hau burutzeko beste batzuren laguntza beharko dut.

—Noiz bukatzea pentsatzen duzu?

—Aurtun amaituko dudala uste dut. Noiz argitaratuko dan ezin dezaket esan. Hori "ETOR" editorialaren eskuetan dago. Berak erabaki beharko du.

—Datoak arkitzea ez dala erraza esan duzu...

—Aruntz eta onuntz ibilli naiz eta egia esan ez dut material asko atzeman. Eta arkidudana berriz oso sakabanatuta dago. Baina lehen esan dudan bezala, nik lanari asera emango diot. Gero, besteek lan osoa bat egin beharko dute. Beste horiek ordea, taldean, elkarren leian egin beharko dute lan. Nere lanak ate bat zabaltzen du...

Mikelen dei larri hau entzunaz bukatu genduen gure elkarriketa. Orain dala gutxi, Donostian "Actualidades" deritzan antzokian izan zen mahai ingurua ikusi ondoren, are eta larriagoa deritzat. Denak aho batez aitortu zuten Euskal Erriko historiari ezer gutxi zekitelako. Hau ikaragarria izan arren bada ordea beste gauza bat gehiago ikaratu ninduen, hots, zenbait kondairazaleen eskematismoa. Antziña antziñako historiari ezer asko ez dakigu. Orain oraintsuko historiari ezer gutxi dakikegun beldur naiz. Ordua dugu gure lanari ekiteko. Mikel Ugalderen dei larriak ondoren izango al du behintzat...

Donato Unanue

N E R E B O R D A T X O T I K

Lenen-lenengotik oker zuzentzeari ekin nai nioke.

Joan dan astean argitaratu ziran nere bertsoetan bat ba-zeon nabarmena: "poto" garbia, alegia.

Bi puntu berdiñak azaldu baiziran aapaldi (estrofa) batean.

Bertsoa onela da berez, eta ez agertu zan bezela:

Intxaur beteak arki ustetan zenbat or naigabatuak, aurpegi beltzez ikusten dira erabat asarretuak. Denborak joanda alperrik dira negarrak eta lantzuak, pauso luzerik eman baiño len ondo atera kontuak.

—oOo—

Joan dan igande goizerako onoko bertso auk moldatu nituen Mat-tin-entzat.

—oOo—

Negu beltzean usai bereziz or hetze-ko lorea, euska baratza apaintzekotan nun billa leike ohea? Biotz biotzez opa dizut nik lagun zar paregabea urte askoan gorde zazula gaur daukazu umorea.

—oOo—

Ainbat illunpe argitzeko zu dizdizka zauden izarra, maitasun labe dezu biotza, ezpainetan irriparra. Ain aundia da inbiri eta gorrotoaren indarra, gaurko munduak ba-dauka, Mattin, umorearen bearra.

—oOo—

Tentatzen dezu gizon gordinia, eta berdin neskaitila, denbora gutxi bizkor kantatuz sekulako bertso pillia; ate danentzat billatzen dezu komeni dan maratilla, triste daudenak aai jartzeko Mattin, zu zera mutilla!

—oOo—

Etenik gabe, plazarik plaza or zabiltz jendea poztan, parre txikirik zeuk utzi gabe bestiei eguneratzen. Berez etorri bear du orrek; au zeinik ez du ikusten? zure alderdi on oiek, Mattin, dendan ez dira erosten.

—oOo—

Urte batzuek bizkar gainean baiña barrendik ain gazte, zirikalari jostalaria beti jolasaren eske Txarretik eze rez dezu eta onetik neurriak bete, orretxengatik maite zaitu zu Euskalerriak ainbeste.

—oOo—

Jardunak jardun, zintzo ta sendo dakizu lagun irauten,

iritxitako toki danean beti gizon erantzuten. Nik ondo dakit ortako danak nola balio ez duten, zuk bietara dakizu ondo: esaten eta entzuten.

—oOo—

Ai, Ahetze-ko lore marduak menderatu du negua, usai gozotan kutsutu ere Donosti ta inguruak. Noizpait irixten danean, Mattin, emengo azken ordua, amaika pesta goxo jarrita utziko dezu mundua.

—oOo—

Beasain-go berriak ere izan ditut. Eiztari asko ta eiztari onak daude gaur Goierrin.

Lukas Gorrotxategi jaunak ez du izan bear txarrenetakoa. Ala nago jakinda.

Urtarrilla-ren (ilbeltza) lenengo egunean idatzitako eskutitza (karta) da Beasain-goa.

Aurrexeagotik nunbait oillagor bolara polita izan zan.

Aitatu dedan beasaindar onek (bakarrik) ogeitamar il zituen.

Asko ote dira Gipuzkoa-n orrenbestera iritxiak?

Ditekeana da, baiña zalantza egiten det.

"Linda" izenekoa da Lukas-en txakura.

Ogibidez pasteleroa da Lukas; ez-kondua ta ogeitamabost urteko gizona.

Norbera tiralari bizkorra, txakurra aldamenetik, olako batek eiza oparo ekarri bear nunaitik. Goserik gabe jeikiko dira Lukas jaunaren maietik, lendabiziko oillagorra ta gero pastelak gainetik.

—oOo—

Leku danak txikiagi ziran.

Mattin bertsolariak eraman zuen bizi guzirik oroitzapena.

Nola aztu Gipuzkoa-k eta Donosti-k bere alde egin zutena!

Donosti-ko aundiena da diotenez, Astoria Antzokia Ez alperrik!

Pena ta naigabea ematen zuen ainbeste jende kanpoan, atarian, gelditu bearrak.

—oOo—

Urrutietatik Donostiraturako pertsonak asko.

Irurrogeitamar urte inguruko aitona batek ala esaten zidan:

"Nere biztza guzian bertsoetako zaletasuna besterik ez det izan; beti bertsolariaren atzetik nabil.

Ainbeste bidean propio etorri naiz gaur, eta kalean gelditu bear".

Negargurea eman zidaten entzun nituen itzak.

Eta... norberak ezer egiterik ez.

—oOo—

Izendatuta zeuden amairu bertsolariak kantatu zuten.

Bikain kantatu ere!

Erabat gaur bezela bertsoetan ez da sekula egin Euskalerrian.

Batek ona besteak ohea. Bertso kaxkar eta aulik ez.

Oso egoki Joxe Mari Iriondo jaunak zuzendaritza. Itz gutxitan, itz laburretan jartzen zituen gaiak. Batzuk sakonak, besteak jostalariak.

Zeini zein jarri ere ba-daki Iriondo-k, Sastrea balitz neurria josiko luke trajea.

—oOo—

Lenengo, Mattin agurtuaz kantatu agurtuaz kantatu zuten amairu bertsolariak.

Era onan lenengotik azkenerako illara: Lasarte, Lopategi, Lizaso, Agirre, "Lazkao-txiki", "Xalbador", Lazkano, Arozamena, "Uztapide", Mitxelena, Gorrotxategi, Azpillaga, Garmendia.

Ondoren, biñaka, gaiak izendatuta. Iruna bertso bakoitzak. Gizonki ta trebeki bete zuten eginkizuna. Alako gaia egokiturik, Agirre-k eta Azpillaga-k eraginera zuten parrik geien. Agirre-ri emazteak anka egin, eta Azpillaga egin adiskide

Ura zan jendearen gozamen!

—oOo—

Atsedendak txiki baten ondoren, iru bertso bertsolari bakoitzak, banaka artuta. Saio artan ere bertso gogoangarriak entzun ziran.

Donosti-ko Turismo Etxeko sekretario nagusia dan Rafael Agirre Franco jaunak zillarrezko faisan bat jarri zuen Mattin-en eskuetan. Bereala, txapel aundi bat jantzi zion buruan. Aiek txaloak!

Iru bertso zoragarri jaulki zituen Mattin-ek eskerrak emateko.

Erabili zuen doiñua, batez ere, oso gogozko izan zitzaidan. Urte askoan eta toki askotan kantatu degu Mattin-ek eta nik alkarrekin. Egundo ez nion entzun. Zuberoa-ko lengo bertsolari zar batena zala esan zidaten. Neri bezela gusta zitzaien entzule guztiei.

—oOo—

Urteroko istillu gorriak ikusi genituen Urbia jatetxean sartu eziñik.

Danak antxe nai, ta an danentzat babesik ez.

Dan bezelako iru aundi balitz ere, txikiagi.

Beste goraberetan ixiltzen naiz, berririk ez dedalako, baiña bertsolari jai baterako bai beintzat.

Bazkal ondoan umore zoragarria, beti bezela. Nola ez jan-edan itxura batean egindakoan!

Ba-zan an bertsoa ta txanda artu eziña!

Ainbestetatik, izan ere...

—oOo—

Igandekoak gutxitxo balira ere, Mattin adiskide, ar zazu berriro nere besarkada anaikorra. Eutsi goiari!

Aurrera gogoz, zure umore paregabearekin euskal biotzak alaitzen.

Alaitasuna zabaltzeko jaitza zera zu; ori da zure eginkizuna. Bete bearra daukazu. Ai, ordezeko ugari bazenitu!

Orixe palta du gaurko munduak; umorea ta alaitasuna.

Denborale traketsa ugari bazterretan. Bekosko beltza jendearen artean.

Gezurra zutik, egia belauniko.

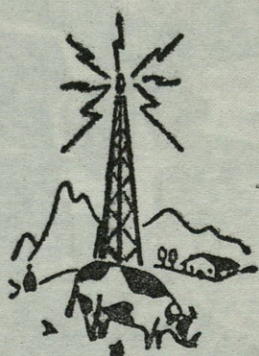
Alkar engaiñatu eziñik danok.

Baxari

Gipuzkoako Aurrezki Kutxa Probintzialak, 75 urte betetzean, orain arte bezela, gure Probintziaren alde lan egiten jarraituko duela adierazten die Gipuzkear guztiei.

Baserriaren alde
BASKAL ETA ERDAL

Caja de Ahorros
Municipal de San Sebastián

Banen baneko azyek
Ongarri ta aboneak
Belar Zuloak

Eroel edo berritzeko diru
surraratzoe

Baserri, lur-tresnak ta aber

Torrelavega'ko Perira joan
etorriak

B

BIURRARENA

- Exkabadoraen salketa eta konponketa.
- Karga lanetarako kutxare bereziak.
- Konponketak bertan egiten dira, ekar-eramaten ibilli gabe.

Landola eta ofizinak: Zamalbide Auzoan
Urrutizkiña: 354034-35 **ERRETERIA**

Salmenta: Ergobia Auzoan, 2
Urrutizkiña: 35 92 07 **DONOSTIA**

DEMAG
RICHLER

Comercial *Pagosa* S.A.
COMERCIAL DE MAQUINARIA

50⁰
MERKATUAK

EGUNDOKO SALMENTAREN-AZKENA!!

LO-GELAK, TRESILLOAK, OE-SOFAK, ETA ABAR...

AMUEBLADORA COMERCIAL HISPANIA

AZKENEKO EGUNAK

Moraza, 3 eta 14 - **DONOSTIA**

Montaketa eta
eramanak

UTSEAN! erri
guztietara.

San Marcial, 12 - **IRUN**

ELIZA ETA IKASTOLAK

Zalantzarik gabe aundia izan da —ez osoa— Elizaren alderdi batek aurak euskal giroan ezitzeko egin duen ahalegiña.

Alderdi batek diogu: gotzaitegi-parroki alderdiak, alegia. Lehenan jarraitzen bait du moja-frailleen alderdiak ia erabat. Auek gehienak ez euskal, ez langille eta ez giro jatorreko kristau ditugu. Alare bai batzuek eta bai besteek, neurri estuagoz epaitzen dugu Elizaren euskal alderdia, erantzun osoago bat eskatzen bait diogu.

Elizaren altzoan sorturiko ikastolak arresiz itxitako eskolak ezin ditezke izan eta Erriak bizi dituen arazo, burruka, arrixku eta larriak jo ditu, zorionez edo zoritxarrez. Eta bai gogotsu, baiña baita gogaiturik ere ortan ari zan Eliza, ikaratu egin da. Agian baduke norbaitek ortan sartutako damua.

Aurrera edo atzera jo zalantzan dagoen Elizari, Erriaren serbitzuan egoteko eskatuko genioke. Eta ez begira egoteko orrenbeste, zerbitzu orri atera dakiokan etekiñari.

Gauza batek bakarrik kezkatu eta larritu behar du Eliza: Erriaren serbitzuan al nago? Zer eratan zer maillatan, zer neurritan? Erdizka? Osoro?

Ez du kezkatu behar serbitzu ortatik ateratzen duen etekin urriaz. Orri begiratzen dion neurrian, bere serbitzua, berekoi, antzu eta legamirik gabea litzake, kristau aldetik.

Errien, gurasoen, gizonen eta aurren eskubideak aurrera ateratzen saiatu behar du indar osoz. Eta lan eta burruka ortan ematen duen kristau testigantza bakarrik da munduak eskertuko diona. Giro ortan bakarrik ereingo du betiko biziaren azia.

Au onela izanik ahalegin guztiz aurak ikastolatzen jarrai dezala, eskatuko genioke. Ez dezala atzera egin, aurrera baizik. Arren, ez dedilla gurasoek laguntza eskatu zai egon. Elizari beti extenka eta tiraka jardun behar al du Erriak, mugi dedin? Onela bai ez dela sekulan izango kristau testigantzen eredu eta ispillu.

Euskal Erriak Elizaren beharra eta premia dauka. Elizak, berri, modua eta eginkizuna ditu, Indarra, lege-babesa, lekuak dirua... dauka.

Zergatik ez dirua ere aurreratu, modu onean, ikastolak bizi eta zabal ditezke? Etekin ona eta segurantz osoa duten lekutan bakarrik eduki behar al du Elizak bere dirua? Ez ote luke gehiago arriskatzea merezi Erriaren serbitzuan Elizaren altzorak? Ez al du Elizaren diruak ere Erriaren serbitzuan egon behar?

Aitor dezagun parroketako zenbait leku erraztasun osoz utziak dauzkala. Baiña zergatik ez egin ori bera diruaz? Bai ederra litzake ala dirurik ez duen Erriarekin dirurik gabe gelditzea!

Zai dauka Elizak Euskal Erria. Erritasun eta berdintasun burrukan elkartzeko eskatzen dio. Laguntza leial ortan bakarrik salbatuko du kristautasuna ere, gure ustez.

IKASTETXEAK ARRISKUAN

Ala aitortu dute, oraindik orain, Espainiako gotzaitziak. Eta zenbait jenderen eskubideak gal-zorian ikusi dituzte.

Arrunt atzeratutako lurraldean bizi gerarik ezin uka, gu baiño atzeratuagoak gure inguruan ikusten baditugu ere.

Jabetu da atzerapen hontaz Espainiako Gobernuak. Ekin dio eziera legea herritzeari. Ekin dio hortarako diru gehiago botatzeari. Garrantzi handia du hortan dirua erabiltzeak. Izan ere ezer gutxi egingo du Gobernu batek Erria kultura maillan jaso ezik. Poztekoa eta eskertzekoa da alderdi hontatik artu duen jokabidea.

Baiña ez dirudi gogoan artu duenik Erri bakoitzaren egoera. Badirudi gehien atzerapenez eta zabarkeriaz estuturik, ez duela gogoan eduki bere egitekoa.

Ez da Gobernuaren zeregiña, batikpat, egitea, egin araztea baizik. Eragin, eztenkatu, esnatu, mugiarazi... Hori da bere egiteko nagusia. Eta hori da egillirik jatorrena izatea.

Badakigu zail zaiola zenbait tokitan honela jokatzela. Guraso zabar, utzi eta ezjakin asko bait dago bazterretan. Askotxori iruditzen zaie guztia Gobernuak egin behar duela. Eskolatze lana Gobernuaren lana dela iruditzen zaie. Gurasoak aski dutela Estatuaren eskoletara umeak bidaltzea, aleia. Eta orduan hoiek nahi edo ezin dutena egin behar.

eta luzaroegi lagundu behar. Bestela beren nagikerian goxo iraungo bait dute. Gurasoen zabarkeria bati, danon galeran, laguntzen jardungo bait litzake.

Bada gure artean ere honelako franko. Ez guztiak, ordea. Badago gure artean kezkatutik eta egokirik asko eziera arazo hau zuzentzeko. Estatuarenak ez diran ikastetxe asko lehendik ere. Berriak sortzeko talde indartsu eta kezkatik asko bestalde. Legearen eta diruaren laguntza behar hortarako.

Hori egin ezik izan egingo ditu emengo asmo, amets eta indar asko. Estatuak diruz lagundu ezik aberaskumeentzat bakarrik lirakean ikastetxe garesti batzuk sortuko bait litzakete. Eta jakina gaitza bera baiño ukendu txarragoa litzake.

Orduan zenbait lekutarako ongari dan Gobernuaren jokabidea kalterako.

Horregatik eskatu dute Espainiategarri bihurtuko litzake gure arko Gotzaitziak danentzat eskola-bidea, danentzat aukera-bide berdiña, danentzat esku-artzeko era. Ez dedilla eziera osoa Gobernuaren esku eta gain egon, alegia. Estatuaz gainera, Elizak eta erritar taldeek izan dezatela ikastetxeak jasotzeko erraztasuna. Hortarako gogoan eduki dezala toki bakoitzeko egoera eta eman ditzala erraztasunak kementa eta moldea dauken lekutarako.

Baiña hauri ere ez die gehlegi

IRASTORZA

Frantziako Espetxeak

Ez zen ain erraza izan De Gaulle-ren garaian espetxeetako berriak zehatz zehatz jakitea, aginte gogorrekoa izan bai zen De Gaulle. Ondo zaituak eduki zituan telebista eta irratiko ate-leihoak.

Geroztik, ordea, gogor mintzatzen ziren zenbait eguneroko eta aldizkari espetxeetako egoera txarra salatuz. «Izen ona galtzen» ari zirela gezurrezko ziruditen berri auekin, zion gobernuko zenbait jende.

Salaketa auei, eta Toul, Claiveaux eta Lyon-go espetxeetako iskanbillei esker batzorde bat izendatu zuen Gobernuak arazoa aztertzeko. Amabost egunez amaitu zuen bere azterketa batzorde onek. Eta Gobernuak espetxeetako egoera lotsagarri onen berri ematea erabaki du erriari.

Bota beharrezko, 130 espetxe edo presondegi daude Frantzian, zaharkiturik, arrixkuzko, eta egokitasunik gabe, bai bahituentzat eta bai zaitzailentzat.

Berogarririk gabe egon ditekete baita bere gelan asteetan, negu gorrian. Zenbait aldiz zigorrak ere erabiltzen dira presondegietan. Erotekin erabilli ohi dan alkandora itxi-gogorra erabilli da. Etxekoekin egoitea debekatu izan zaie. Ireki eta moztuak zenbait eskutitz. Berandu artzen zituzten askotan eskutitz oiek. Bere «inkaliak eta egitekoak» egiten zituanaz gela berean biziakoa ere bada.

Burutik nahastutako jende asko bizi da espetxeetan. Bahitu aurretik nahastuak ala gero kartzelako bizi-tza latzean erotuak?

Egoera lotsagarri onen berri ematea, presondegietako zenbait buru aldatzea eta egoera onen errua izan dezaketen guztiak epaitzea erabaki du Zuzentasuneko ordezkari dan Pleven jaunak, erortzen dana erortzen dela eta gertatzen dena gertatzen dela.

Okerrak nonnahi gerta ditezke. Gizarteak gaitzotzat jotzen eta legeak erruduntzat dauzkan oiek ere pertsonak ditugu. Auek giza-maillan sendatzea eta eraberritzea presondegietako elburua, noski.

Zergatik egin du oker alako gizonak galdetu behar dugu. Barruko gaitz batek, alabarrez, eraginda askotan. Nola-alako eziera batek bultzata agian. Ezin biziak eta gizarde aldreses batek xaxaturik onean. Txarkeriaz okerra egindakoak gutxi direla uste dugu.

Dena dela gizarteak alderdi oiek guztiak aztertu behar ditu. Okerra egiteko bideak moztu behar ditu. Espetxera inor joan ez dedin saiatu behar du. Errudun garbiak ere pertsona bezala erabilli behar ditu presondegietan. Erru-erantzunkizunik gabekoak askatu egin behar ditu.

Ausarta izan da Frantziako Gobernuak egoera aztertzerakoan. Ausarta izan dedilla zuzentzerakoan ere.

IRAOLA

"Euskalki guzien muna, odola eta Giharra"

«Bil ditzagun azkar, eta osoki, euskalki guzien muna, odola eta giharra; eta osa dezagun ahalik eta azkarrenik, euskaldun guzientzako euskara batua eta zalua; inoiz baino zehatzagoa, inoiz baino landuagoa, eta inoiz baino maitatuagoa».

Hitz hok, gizon batek idatzi ditu, asteroko hontantxe, sakon eta zorrotz idazten dakian idazle batek. Baina enetatz, izan diren euskaltzale guziek lurpetik jaiki eta dehadar ikaragarri bat egin izan balute bezala izan da. Oihanetako abots batek, herri baten kontzientziara jauritzen duan zentzuzko dei bat bezala.

Dei horrek, behar luke ukan oihartzuna euskaltzaleen buru-bihotzetan, euskaltzale baino lehenago gizon bagina, zentzudun eta zintzo bagina. Ala ere, beldur naiz ahuntzaren gaueko eztulak baino eragin gehiago ez ote duan izango.

Gerra dugu gure artean, behin agirian eta behin isilka, burruka maltzurra dabil euskaltzaleen artean. Aztoratuak ditugu norbaitzuk, nahigabetuak eta etsiak beste zenbait. Zahar askok, harako jentillen garaietako «kixmi»ari buztana ikusi bide diote. Baina ni ez nau gehiegi larritzen zurrunbillo honek; dan txarrean ere, bigunkeriako olerkiz estalduriko hutsa baino hobe dugu. Hala ere, giza-zentzuak eskatzen dualako arean, eta gure herri izatearen une garrantzitsu honek eskatzen digulako areago, bide erakor bat billatu behar dugu. Entzun dezagun bada, eta gure zentzuegietan sar dei hori: «bil ditzagun azkar eta osoki»...

Euskara ez da galduko. Gaurko nahaste zikin (hala eraginkor) hau dugu horren seinale. Egun gogorrrak bainan argiak ere datozkio gure izkerari. Ez izan hontaz kezkarik; gure artean zentzua garaitzen baldin bada (eta garaituko da) euskara ere garaituko da, indartuko da, gure herri izatearen tresna indartsu bihurtuko da. Nahizta ez izan orain gure esku, guziok dakizkigun zenbait baldintza.

Gure hizkuntzaren etorkaro eder bat landu nahi baldin badugu, Larresorok erakusten digu bidea. Neru ere, aspaldian nengoen horixe esan nahian, bainan ez nuan asmatzen nola, noiz eta nun. Orain, deia egiña dugu. Erantzutea zor zaio. Gogoz eta lan-asmoz erantzutea. Badakit, guzi-guzion gogoak ez daukena gaur, elkar-hizketarako ta egia billatzerako gertu. Norbaitzuk, bi ta bi hogetabi direla ikasi dute, eta ikaskizun hortaz lilluraturik daude. Beste batzuk ordea, lau eta lau berrogetalau direlakoaren iragarle ditugu. Baina gehiegikeria hok, bihotzaren eragiñak ditugu gehienak; eta bihotza, zentzuak eta denborak baretzen dute.

Direnak direla, asmo ona eta euskaltzaletasun zintzoa dira nagusi gure artean. Sabel-zuri eta sabelgorri asko etortzen zaizkit bizi naizen basa-bazterreran. Galdezka, mintzatzeran, bihotza hustutzeran edo eta eritzi baten eskean; eta gehienak asmo berdineko, amets bat bera- ren opatzaille, sentipen batek eragiñak. Ikuskera ezberdiñak izaten dituzte arazo eta gal batzuetan, bainan egiaren aztarrenak jarraitzeko gertu gehienak. Eta hau honela izanik ez ote genduke adore eta indar aski, deadar hori egintza bihurtzeko? Euskeraren biharko aro argira, euskaltzale multsorik argien, bizkorren, zuhurren eta zentzudunen zuzitit izango da bidea.

Euskalki guzien muna, odola eta giharra biltzeko, euskalkion ikertze sakon eta zuhur bat egin beharko da. Nork daki, zer ikusteko eta zer ikasteko gauden oraindik. Ezagutzen ote dugu gure euskara hizkuntza bezala? Ez ote gabiltza indoeuropar hizkuntzen arauz eta izariz euskara neurtu edo mugatu nahiz? Azaleko gramatikeriekin hizkeraren oinarriak laiotzen? Dugun hizkera bikaiñaren oinarriari heltzen ez baldin badiugu eta euskalkien baloreak, oraino baino obeto aztertzen ez baditugu, batasun bide guziek, porrot egiteko arriskuan izango ditugu. Eta horrelakorik ez du nahi gaur, ziñez euskaltzale dan inork.

Kapanaga

ARGIA

Zuzenadaria:

MIREN JONE AZURZA
ARISTEGIETANafarroa-Kantauri eta Aragoiko Kaputxinoak argitaratua (Kale Nagusia, 50-1.º Burlada-Pamplona).
Donostian: Okendo, 22
Tel. 42 66 66

ARPIDE SARIA:

Barruan	300 pezeta
Korreo batasunetako errietan	350 pezeta
Atzerrietako beste errietan	370 pezeta
Aidez	Aurrez galdetu
Salmetan (ale bakoitza)	7 pezeta

ZENBAit gaRA 72

BERRIAK

● Hilaren 3an, RTF delakoak eskaini zuen euskarazko programa Baxenabarrari buruzkoa izan zen.

● Hilaren 5an. Arrasaten, Arantzazuko (Arratia) antzerki taldeak Pedro Barrutiaren «Gabonetako ikuskisuna» deritzan antzerki saioa aurkeztu zuen.

Aurrez ere, sail beronetan aipatua dugunez, harako antzerki saioa XVIIIgarren mendean egina da, eta Zuberoako pastoraletatik at egun ezagutzen den teatro lan zaharrena.

● Mañariako «Zumelaga» baserrian hil zaigu Bustintza-tar Ebaista «Kirikiño» zenaren alarguna.

Bere senarra bezain ezaguna ez bazen ere, zenbait lantxo utzi digu, poesiaz nahiz hitz lauz moldatuak. Goian bego Mañariako Basille!

● Urtarrilaren 8an. Azpeitian, So-reasu Antzokian, jaialdi bat eratu zen bertako ikastolaren alde. Han ziren Oranda, Gorrotxategi, Lazkano eta Garmendia bertsolariak, Iruñeko sariketan irabazle atera ziren «Unai Irukoa» eta Xabier Madina, bai eta «Egan» izeneko talde azpeitiarra.

● Oñatin, Urtarrilaren 10an. ekin zieten alfabetatze ikasaldiei. Honako alfabetatze ikasaldiok bi hilabete iraungo dute, eta Oñatz Club delakoak eratuak dira.

● Hilaren 16an. Astolako Etxean (Abadiano), «Gerediaga» Elkartearen biltzarra ospatu zen. Bertan aipatu ziren 1972 urte berrirako proposamenduak, bai eta erabaki ere, Oiz aldeko ordezkio berriak, hots, Yurreta, Garay, Berriz, Zaldibar, Mallabia eta Ermuakoak, eta falta ziren Durango, Otxandio eta Abadiño bertakoak.

● Urtarrilaren 20an. seirehun urte bete dira Durango eta Ermua herriak hiri bezala onartuak izan zirela. Lehenagotik ere baziren, jakina, Durango eta Ermua, baina historian barrena XIVgarren menderarte ez zuten Joan zeritzan Bizkaiko XXIII Jaunaren eskutik hiri izena lortu.

● Durango aipatu dugu birritan gure aste honetako berri eman behar honetan, nahiz eta aski garbi egon Durango ez dela jatorrizko izena. Itxura denez garai batetan Durango eskualde edo bailada guztiko izena zen, eta Tabira herriarena soilik. Orain Gerediagatarrek antzinako izen jatorria berritatu nahi bide dute, hau da, Durango ezik, Durangoko Tabira. Tabirarrek dute behar hitza.

Bestalde, zer gertatuko lizateke Ermua herriak izen zaharra berriztatzerik nahi balu? Alegia, «Ermua». Ene ama! Ez dugu nahi pentsatzerik ere.

● «Euskal Pinturaren 50 Urte» izenaren pean eratu zen udazkenean, Madrilén, erakusketa ikusgarri bat, Geroztik zenbait ahalegin eginak dira harako erakusketa hura Donostiara elkartzeko. Eta horra hor, azkenik, hilaren 19tik aurrera, San Sebastian jaiak tartean direla, San Telmo Museoan eratu, Guztiz 120 kuadru omen dira Zuloaga, Zubiaurre, Olasagasti, Regoyos, Arretia, Urangai, Iturrino, Arrue eta beste zenbaitenak.

● «Endañeta» eta Yurrebasoren arteko norgehiagoka ez zen hilaren 9an. ospatu, nahiz eta guk aurrez bestelakorik esan, Itxura denez, «Endañeta» ez zegoen kondiziotan. Hobe da bai denboraz atzera egitea gero ostikopean ibiltzea baino.

Harijasotzaileok hilaren 23an. elkar ikusiko dute Azkoitian, beste atzerapenik ez bada behintzat. «Endañetak» 500,— pta. ordaindu behar dizkio bizkaitarrari, bera dela eta ez dela saioa atzeratzen den egun bakoitzeko.

● Deustoko Unibersidadean inoiz baino euskaldun gehiago omen dago Filosofia ikasten. «Románicas» delako sailean euskaraz ikasi ohi dute Alfonso Irigaray euskaltzainaren maisutzaren pean.

Oraintsu, «Euskal Kultur Mintegiaren» arduraren pean edo, sortu berri da «Joannes Etxeberri» deritzan talde bat. Oraingoz hamar neska mutil dira eta euskal literatura zaharrari ekin diote. Ekin eta jarrai.

AIPAMENAK

● Errege eguna ere joan zitzaigun. Etorri zen bidetik joan ere. Errege eguna burgeskeria bat omen da. Guk ez dakigu den edo ez den. Aspaldion non nahi ikusten dugu euskaldunok burgeskeria. Izan ere, euskal idazleengan, ikastoletan eta euskaltzaletasunean bertan ere burgeskeria sumatzeko gauza bagara, ez da zailegi erregeen artean ere horrelakorik aurkitzea. Burgeskeria ezetik, aristokraziakeria ere laster usain egingo dugu.

Dena den, euskaldunok guk baino problema gutiago dutenak baino ardurakoiak nahi dugu izan, baina tartean aurrera goazelakoan atzera goaz, karramarroak bezala. Zeren, burgeskeria den ala ez berandu-xeagorako utziz, zein ngurasori bururatu zaio nor bere burua bizar zuriz jantzi eta seme alabei euskaraz hitzegitea? Ala errege izateko erderaz egin behar dela irakatsi behar ote diegu hiruzpala urteko haurrei?

● Errege eguna burgeskeria den ala ez erabakitzen den artean, nondik nora ausartu nintzen oraindik ez dakidalarik, berak espero ez zuen huskeria bat erosi nion emazteari, «nobixotan» bezala, noski.

Eta hain zuzen, dendariak bilduma polit bat moldatu zidan. Garaia zegoen itxurazko paper puska bat. Paper delakoan haurtxoa eta

gurasoak ageri ziren, bai eta artzain bat bere bildotsarekin. Eta, aldamenen honako hau irakur ahal izan genduen: «Joueux Noel - Próspero Año Nuevo - Liete Natale - Gelukkig Nieuw Jaar - Bon Nadal - A Happy New Year - Feliz Navidad - Frohes Weihnachtsfest - Felice Anno Nuovo - Boas Festas - Meilleurs Voeux».

Zertxobait falta dela susmoa dugu. Ez ote? Mapatik ere laster borratuko gaituzte. Gutienik guk erregeak borratu aurretik.

● Gure haurtxoak ez ditu oraindik hoge hila bete baino. Ez daki oraindik erregeen berri, ezta kopinen berri ere. Ez eta behar ere, kopinen berri behintzat. Zergatik digun? Ba... ez ahal dakizu irakurle orain edozein dendatan salgei dau den kopinei hanka artean begiratu ger emea ala harra diren igartzen zaiela? Bai, bai, irakurri duzun bezala. Guk ez deritzagu horri ond, baina ez dezagun altuegi esan, ez dakigun inor etor pedagogia berria dela esanaz.

Dena den, gauza garbia hauxe da, hts, bai kopinen hanka artean, bai telebisiko «spot» kmertzialetan, bai erdal aldizkarietan, bai edozein herri koskorretako «boite», «club» edo «discotheque» delakoetan, bai kalean bertan eta hiru xemeiko pinudietan ere, joka erotikoa nagusi dela (eta ez gara gu atzo goizean konbenturen batetatik irtendako mutiak).

Eta gure eguneroko ogi erotikoa honi «paxa-mixi» egiten diotenak inksidore bihurtu zaizkigu Larraitzeko gaua kondenatzean. Errurik gabeak bota dezala lehen harria.

LIBURUAK

● Guztioak dakigunez, Arrasateko Liburu Azokan Zarautzeko «Kuliska Sorta» delakoak Hegatsez deritzan liburu bat atera berri zuen. Honak liburu hau gaur eguneko euskal idazleen antologia bat da, Juan San Martin eta Serafin Basauri eibartarrek bildua eta taxutua. Guztiz, hirurogeita bat idazle biltzen ditu antologia honek. Arantzazuko araudiak guti edo asko bat datozen idazle gehienak. Gehienak diogu, ez bait daude denak. Era honetako antolgiek betidanik izan ohi dute hutsuneren bat, mugaren bat, edota ezin besteren bat. Beste zenbaiten artean, eta guk ere bat baino gehiago ahaztuko dugulakoan, nabari deritzagu idazle hauen hutsuneari, hots, Gehexan Lantzi, Xabier Amuriza, Andoni Sagarna, Etienne Salaberri, Luis Haranburu Altuna, Anjel Lertxundi, Fernando Mendizabal eta Anko Sendoa, baina agian, honako batzuk ez ziratekeen idazle ere, egileek antologia hau nolabait burutu zutenean.

Antologia honi buruz elkarriketa moduko bat eratu dugu biltzaileekin, berek eman dizaiguten iritzi zenbait:

—Adi zak, Juaito, zer dela eta bururatu zitzaizuen era honetako antologia bat moldatzea?

—Aspaldiko asmoa duk hau. Eta ez hau bakarrik, bai eta idazle zaharren antologia ere. Asmo honen barruan sortuak dituk hain zuzen,

«Uhin berri» eta «Escritores Euskéricos».

—Esaidak zehatz mehatz, zein duk hitz gutitan Serafinek eta heuk prestatutako antologia hau?

—Ba... Euskal Literaturan, gaur zer eta zelan idazten denaren adierazgarria.

—Nola aukeratu dituzue idazleok?

—Euskal Herri guztikoak eta era denetariok, geografia bera ere kontuan harturik, edozein irakurle bere hauzo, eskualde edo bailadakoren bat aurki ahal dezan.

—Eta galak?

—Horretan ere denetariok izan dituk. Batzuk geuk hautatuak, zenbait espezialistari bere gaiez geuk eskatutako lanak (C. Santamaria-Zientzia; Lafitte-Literatura; G. Ansola-Ekonomia; Xarritton-Kultura; Beobide-Teatroa, etab.). Gehienak ordea, berek beren gogoz hautatuak eta eginak, eta guti batzuk geuk aldizkarietatik jasoak.

—Horren espezialista bakanak aipatu dituaneraz gero, antologia sakonen bat moldatu nahi izan ahal duzue?

—Ete-te, gaizki habil, erabat besterik duk, irakurgai bezala prestatua diagok, gaurko gai bizietan oinarriturik, nahiz Euskal Alfabetatzean ari direnen zerbitzurako, nahiz euskaraz irakurtzen beren gisara hasi nahi dutenentzat.

—Azkenik, Juaito, ni irakurle soil banintz, zer esango hidake heuk, antologia hau eskutan hartzerakoan?

—Esan beharrik ez duk edonori zail egiten zaiola berea ez den euskalki batez baliatzea. Bestalde, batasun barruan ere erabat ezaguna eta nabarmena duk idazle bakoitzaren euskalki nortasuna, bat hitzetan eta bai joskeran. Ordena geografiko jarri ditiagu idazleak atzekalde aurkibidean, hire herritik edo ingurutik has hadin, eta hurbilen dituanetatik besteetara mailaz maila jan hadin.

—Eskerrik asko Juaito... Orain hi Serafin... Jarrai diziagun hariari. Esaidak zertxobait azken aldean jarri dituzuen hitzegi eta adizkitegiari buruz.

—Ba... Juaitok puntuan esan dik. Irakurleari zail egiten ziaizkiok bere hizkellgiko ez diren hitzak eta aditzak. Honetaz zerbait egin beharra genian. Lehenik, idazle bakoitzaren idazlanei azalpenen batzuk ezartzea pentsatu genian, baina «petardo» ikaragarri bat irten zitzaiguan. Zenbait hitz eta aditzen esangura berbera askotan agertzen zuan. Hau ikusiez gero, liburuaren azkenean aurkibide orokor bat egitea erabaki genian, eta horrela egin ere azkenik.

—Zein iritzi baliatu zarete hitzegi eta adizkitegi moldatzean?

—Ez duk gauza erraza denon gustoa egitea. Hitzegi dagokionez, zenbait erabiltzen dituen hitzak arraz ezezagunak dituk beste zenbaitentzat, eta alderantziz. Geuk honako galdera hau izan diagu beti buruan, hots, «alfabetatze talderen baten aurrean idaz-lan hau aztertu behar bagendu, zein hitzen azalpena premiazka zatekek?».

—Eta adizkitegiari buruz?

—Guti gora beheara berdin, baina zehatzago, aditzaren erak mugatua goak bait dituk. Euskal Herriko hizkeli guztietako aditz erak jarri nahi izan diagu, edota gutienez literaturan landu diren hizkeli denean. Sartaldetik hasi eta sortaldetaino, probintziarik aipatu gabe, hizkeli gen eta probintzien mugak ez bait diatozik gehienetan bat.

—Batasunari begira, aditza izango duk ba, problemarik gogorrena?

—Ez egik ba pentsa... geuk ere hori pentsatzen genian lan honi ekin aurretik. Agian bai, bide bakarra bat erabakitzeko orduan, baina bestela...

—Mintza hadi garbiago.

—Esan nahi dauat, zera, hitzetan sinonimoak onar daitezkeela. Ez diagok hitz bat bakarrik zertan hautatu, baina aditzaren kontuan besterik diagu, hots, era bat bakarria aukeratu beharra diagu euskara idatziarentzat, eta hortxe diagok koska. Bestalde, praktikaz, irakurle soilak zailtasun gehiago aurkitzen dik hitzetan, aditz jokoetan baino. Esate baterako, frase batetan hiruzpala hitz ezezagun aurkitzen baditu, erabat ilun gertatzen ziaioz frase osoa. Ordea, aditz era beste euskalki batetako izan arren, benetan euskaldun jatorra baduk, berehala sumatuko dik nondik nora datorren idazlea.

—Nolabait amaitzeko, hasieratik bukatuko diagu. Biei galdetzen dizuet. Zer esan gura dik «Hegatsez» delako tituluak?

—Eskaintzan bertan Leizarragaren esatera bat aipatzen diagu, alegia, «Banian anhitz gauca sribatzeoric, baina eztrauat eta hegatzescribitu nahi». Hau duk, «tintaz eta lumaz». Hegatza beraz, idazteko lumaz.

—Tira, apur bat behiago ikasi diagu gaur ere. Eskerrik asko.

—Eskerrak hiri.

HEGATSEZ. Kuliska Sorta. Juan San Martin eta Serafin Basauri. Itxaropena Argitaldaria. Zarautz 1971.

AMATIÑO

Antxa

—OIÑAK SENDATZEKO OIÑETAKO BEREZIAK
—OIÑETAKOAK EMAKUMEENTZAT BAKARRIK

Luisen Enparantza, 2 (Zabaleta izkifian)

— DONOSTIA —

Sozialismoaren billa

FRANTZIAKO ALDERDI
SOZIALISTA (P.S.)

Frantzia, Sozialista deritzan alderdiak (P.S.) agintaritzan lortu ondoren egingo lukeen programaren lehen xedez azaldu du. Ez da oraingo programa bat. Programa hori osatzearren ain zuzen eztabaidatuko den lehen xede bat, da. Lehen xede hau horretarako alderdiak izendatutako taldeak prestatu du.

Orain Martxoaren 11-12 arte, biltzar nagusia egin arte alegia, alderdiaren bazkide guztiak eztabaidatu ahal izango dute txosten hori. Eztabaidatu bakarrik ez ordea, beharrezko lirakeen aldakuntzak proposatu ere proposatu ahal izango dituzte. Alderdiaren programa zehatza zer izango dan biltzar nagusian erabakiko da, jendearen iritzia entzun ondoren. Demokraziaren arauak ondo errespetaturik ari da beraz prestatatzen alderdi hau.

Ez da horregatik aritzekoa lehen xede horretan zenbait arazotaz iritzi desberdinak azaltzea. Prestatu dutenen artean denak ez zetozen bat eta joera bakoitzaren azalpena egin da. Zein dan joerarik egokiena eta onuragarriena alderdiko jendeak erabakiko du.

Nik ez dut iritzi desberdin horien berri emango, gaien muina adierazi bakarrik baizik. Ikusiko dan bezala puntu horiek oso garrantzi handia dute. Beste gizartetako alderdi sozialistek gauzak nola aztertzen dituzten guretzat pentsa bide bat izan behar du. Bestengandik badugu zer ikasirik.

Bost gai aztertzen dira txosten honetan: Ekonomi demokrazia; Politika demokrazia; Bizitza aldaketa; Internazionalismo berria eta Ekonomia menderatzea. Hemen aurreneko lehen puntu horiek azalduko ditut. Azalpen soil bat izango da nere iritzirik eman gabe.

EKONOMI DEMOKRAZIA

Sail honetan, zein baiño zein interesgarriago diran autogestioa, planifikazioa nazionalizazio arazoak aztertzen dira.

Autogestio arazoak, zer eratako sozialismoa nahi dan bereizteko garrantzia handia du. Frantziako eta edonungo ezkerrek gaur egun gehienbat aztertu eta sakontzen duen arazoa da hauze ain zuzen. Frantziako alderdi sozialistak (P.S.) autogestioaren alde ateratzen da.

Nola ulertzen du beraz realitate hau eta bere garrantzia zertan datza partidu honen iritzi? Garbi da; autogestioak sozialismoaren muinari erdi erditik eltzen dio. Lantegietako arazoan erabakia langillearen eskuetan egotea da alderdi honen iritzi autogestioa.

Honela gauzak ertsiturik, burokraziaren aurka egin nahi du. Goitik behera, erriak batere esku artu gabeko sozialismoa ezartzea ez du inoiz ere onartzen. Sozialismoa ez da produzioko indarren jabetasuna eskuz aldatzea edo kapitalistei beren pabatasuna kentzea bakarrik eta gutxiagorik ere. Zalantzarik ez dago, hori egin beharrezkoa da. Ka-

pitalistei beren jabetasuna kentzen ez zaien bitartean ez da sozialismorik sortuko. Baina horretan bakarrik gelditzea ez da ordea aski. Gauzak axalez eta ez funtsez aztertea litzake.

Europako ekialdean sortu dan sistema ezin du inoiz ere onartu alderdi honek. Kapitalismoari Estadukeriaz eta Burokraziaz erantzutea deritza horri. Sozialismoak, beste zerbait, produzioko arremar sozialak errotik aldatzea, alegia, esan nahi du. Beste modu batetara esateko, langilleriak lantegietako eta gizarteko arazoan erabakia bere eskuetan izan behar du. Bere lanaren jabe izan behar du.

Beraz sozialismorik ez da autogestiorik gabe. Obeto, sozialismoaren xedea autogestioa izan behar du.

Autogestioa ordea ez dago planifikazioaren aurka. Autogestioa planifikazio baten barnean sartu behar da. Baina planifikazio egokia egiteko biderik taiuzkoena autogestioa da. Orain arte planaren arauak eta elburuak burokraziaren erabakiz egin izan dira. Planifikazio itzari garrantzi gehiegi ematearen beldur da ain zuzen alderdi hau. Garrantzia autogestioari eman behar zaio. Horren gain jasoko da planifikazioa eta ez alderantziz.

Baina autogestioa ez dago gauek goizera sortzerik. Kapitalismoaren egituretan ere ez dago benetako autogestiorik sortzerik. Horretarako, lehen esan bezala, produzioko indarrak sozializatu egin behar dira.

Autogestioa ezartzeko pausa eta urrats batzuk bete behar dira. Batean ez dago ezartzerik. Asera batean eta kapitalista egituretan ere egin daiteke, laneko kondizioen kontrola langilleen eskuetan jarri behar da. Laneko ordu eta, kondio etaz beste punturi buruz langilleak bere kontrola ezarri behar du. Kontrol horren bidez langilleriak jakingo du bere interesak zer eta nolakoak diran. Bide batez sozialismoaren egokitasuna maitatzen asiko da. Kapitalistek horrela piskana ahulduz joango dira.

Autogestioaren bigarren maila, lantegiaren arazo guztiak langilleriaren eskuetan artzea, noiz ezarri beharko dan ez da garbi ikusten. Horretarako eredu batzuk sortu beharko dira. Biderik egokiena, orain nazionalizatuta diren lantegietan astea izango litzake. Gero beste lantegietan sartu ahal izango da. Hori egitera iristean, kapitalistek bere nagusitasuna galduta beharko dute.

Hori nola egingo den esaterik oraindik ez dago. Kontradikzioek erakutsiko dute.

Sozialismorako ez da bide bat bakarrik. Erri bakoitzak bere bidea billatu behar...

Hauek dira Alderdi sozialistak azaltzen dituan puntuak. Puntu hau ekonomia arazoari dagozkienak dira. Onar ala gaitzets ditezke. Dena dela guretzat reflexio bide izango dala uste dut. Beste lantxo batetan beste gaiak aztertuko ditugu eta bai gaurkoak piska ba biribildu ere.

Juan Elustondo

Hirugarren munduaz deus ez dakigu

Hazkunde bidea uratu ezinik dabilen "hirugarren mundua", hots, industriatu gabe dagoen herri-multzoz zabala, Washington-go antolamendutik at gelditu da. Aberatsen eta indartsuen antolaketan, txiroek ez dute parte hartzerik ukan.

Aurreko artikuluan esaten genduen, Mendebaleko ekonomiak —esaterako Japon eta Alemania—, hirugarren munduko merkatuen ateak zabaltzen ahaleginduko direla. Baiña, egiaz ez da gauza erraza izango, Mendebaleko "ondasunak" herri atzeratueta merkatuetan sartzea eta saltzea. Ez, noski, Ego-Ameriketako nahiz Afrikako herriek erosi nahi ez dituztelako, baizik eros ahalik, dirurik, krediturik ez daukatelako.

Hirugarren munduko Estatu-multzoz zorrez josita dago. Estatu aberatsei 80.000 milloi dolar zor omen dizkie, gaurregun. Urtero % 14 goratzen omen dira herri atzeratuan zorrak. Zorpean akituak daudelarik, nondik zabalduko dituzte, beraz, beren erosketak?

—oOo—

Gauza ezaguna da, erresuma batek bide bat bainio ez daukala, epe luzera, kanpoko erresumetatik ondasunak erosi eta bereganatzeko. Bide hori zera da, kanpoan ugari erosi nahi duenak kanjokoari ugari saldu behar dio.

Zertan daude, ordea, gaurregun hirugarren munduaren exportazioak eta salketak?

Iragan urtean, hain zuzen, erabaki garrantzizkoa hartu zen, hirugarren munduaren exportazioak handitzeko. Industriadun erresumek, beren muga-zergak beheratu eta beren merkatu-ateak hiurugarren munduk ondasunei zabaltzea erabaki zuten.

Baiña, eiren Elkargoak, Japonak, Noruegak eta Bretoiña Nagusiak, nolaz handituko dituzte, bada, beren kanjotikako erosketak, berek ere kanjoko merkatuen beharrea arkitzen direlarik, sobera dutena saltzeko?

—oOo—

Gauza jakina da, baita ere, hirugarren munduko erresuma gehienak, lehenkaian emaille direla, na-

Hirugarren munduko Estatu-multzoz zorrez josita dago.

gusiki. Beren erranta-iturri nagusia lehenkaia lurrari eta naturari hartu eta kanjeon saltzea da.

Baiña Mendebaleko nahiz Eguzkialdeko merkatu eta erosleen legea ez da gozoa lehenkaian langille diren herri gaixoenzat.

Iragan urtea, urte gaitza izan da alde hontatik ere. Hain zuzen (zuzenago da, noski "hain makur" esatea) lehenkaian prezioak, ia guztiak jautsi dira, iragan urte horretan.

Azukre, algodoi eta zinkaren prezioak ez beste guztiak jautsi dira. Eta honek pobrezia dakar, izan ere, "lehenkaian eskaria" ez elastikoa delarik, prezioak jaustean, diru-sarretaren kopurua mehartuz doa.

Ez dirudi, ez, 1972 urtea, gertuz, urte hobeia billaka daitekeenik lehenkaian merkatuetan eta, bidena-lar, hirugarren munduaren bizibidean.

—oOo—

Hirugarren munduaz estadistika anitz dabil Mendebalean. Mundu horren berri badakigula uste bide dugu. Jakin, ordea, egiaz jakin, ez dakit deus ba ote dakigun.

"Munduko Bankuaren" buruzagi den Robert Mc. Namarak hau aldarrikatu du: "gaurregun, industriadun herrietan bizi garenok hirutatik bat gara; gizadiak daraman abiaduran, 70 urte barru, hamarretatik bat baiño ez bide gara izango geure herri industriadun hauetan biziko garenok.

Baiña lumero horiek lumero baiño ez dira Mendebalarentzat, eta berdin Eguzkialde aurreratuaren-

tzat ere. Bizkitartean giza-oldea mila milloika badator eta XXI mendea, ez dudarik ukan, 14 millo egoameriketar, afrikatar eta asiatarrena izango da.

G. Ansola

ZERUKO ARGIA BIZKAIKO ERRI AUETAN SALTZEN DA:

MARKINAN

M. Loli Aginaga,
Artibay, 24

SONDIKA-ASUA

E. Astarloa

LARRUSKAIN

Parrokia

GERNIKA

Ruiz Bustillo

ONDARROA

M. Zuñalke

BILBAO

Libreria Armendariz

Dr. Arellano, 50

Libreria Azkatagui

Cinturera, 4

Libreria Bilbafna

Plaza de los Martires, 2

Libreria Verdes

Correo, 7

GALDAKANO

J. Altuna

Urreta, 34

ABADIANO

J.F. Zubero

S. Prudenziolo, 7

Literatura proletarioaz (II)

Gerra arteko langileriaren literatura alemana dotrinarista da, ideologiaz haizatua eta puztua.

Gerra ondorenean Alemania Herriarrak (DDR-komunista) ideologia marxista-leninistari atxikia segitzen du. Alemania Federalean gerra ondorengo hazaldiek benetako gorrotoa diote ideologiari: sinomatiko da hemen hainbeste liburu "ideologi-kritiko" agertzea. Ezkerra da batez ere ideologi-kritiko, eta hiru edo lau Alderdi Komunista ezberdinetatik kanporako marxismoa bera ere biziki antiideologiko duzu. Gudu ostean langileriaren literaturatik urteroko "Ruhr-Jaialdiak" antolatuta ziren, baina kalezkale errepresentatzen diren obrak ia ez dira langileenak bereak, edozein autore gutxi-asko "proletarioenak" baizik. Alemania birarmaketara eta politika bide demokratizetara zihoalala agertu zenean sortutako talde kritikoak ez ziren basamortuan prediku literario pazifista eta moralista abstraktoak egitera baino askoz gehiagotara ailegatu. Saiok lur jota daudela uste dut. Taldeetako inportanteenaren berri —"Gruppe 47"— emanik naio glegenago. Lehen hazaldi honek ez literaturan eta ez gizartearen lortu du arrakasta ohargarriak, literaturaren bidez behinik-behin. Baina bai kezka sortzea, eta gaur eztabaida ugari da gaiotaz.

Bi egoera diferente da, hortakoz, "literatura proletarioa" delakoari buruz Alemania Herriarrean eta Federalean: ideologikoa han, idazleria erakunde estatalean elkartuta egonik, zentsuraren kontrolpean —tendenziala (baina antiideologiko funtsean) hemen, sakabanaturik, kontsumo edo andego-gizarteak eraginuarik gabe aritzera kondenatuta. (Idazlearen askatasun mitoarekin ikuskizun horixe dago: han esatea galarazten zaio; hemen esadakoari eragipenik edukitzea eragozten). "Literatura proletarioaren" konzeptua argitzeko ez egoera batzuk ez besteak laguntzen du gauza haundirik.

Alemania Herriarrean (DDR) dagoen literatura guztia da proletario. Ideologikoa da eta mendebeleari begira bakarrik sozial-kritiko: herbesteko gaitzak salatzen dira, ez bertokoak. Emaizari onenak kantuan lortu direla uste dut. Teatrokoak, izan ere —ta B. Brechten obrak guztien buruan— ez bait dute herriraino allegatzerik eduki, Brechten zenbait obra "burgese koxkor tipiko eta intelektualista" omen da-ta, Zentral Komiteko 5gn. plenoaren epaian teatrorik ere batere ez... Hiru punturen berri emango dut, hirurak printzipioei dagozkienak:

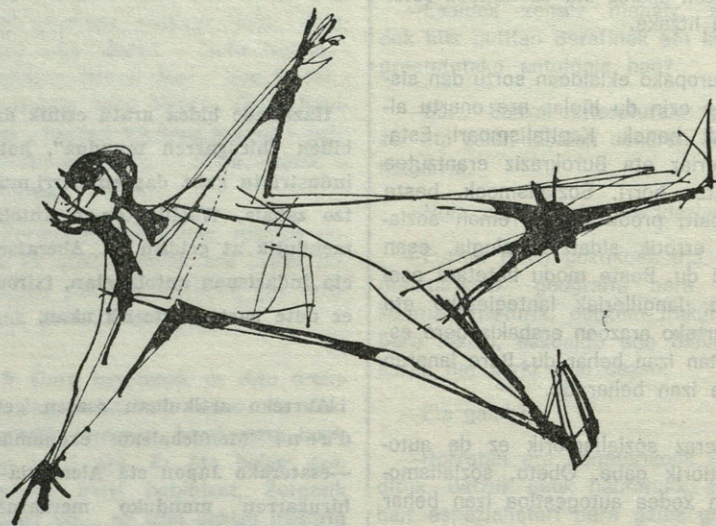
1.—Literatura proletarioak Alderdiaren (komunistaren) gidaritzaren pean egon behar du eta Alderdiaren politikaren eta programen zerbizuan. Hau batez ere kultur iraultza maoistaren aurka radikalki azpimarkatzen da egun, Txinan iraultza kulturala eginez gero atzera burgesia aginteratu omen bait da. (Mosku iriatziaren entzuleek ere sarri entzungo zuten hori).

2.—Nazio bakoitzeko literatura proletarioak bere tankera berezia eduki behar du. Hau teatroari buruzko eztabaidetan Brechtek iritxi zuen irabazirik inportanteena izan da, agian. Une batetan arrisku haundia bait zegoen, teatro sobietarrak DDR-eko eszenarioak aisa inbaditu eta bertako produzioa erabat menderatzeko. Teatro guztia jarri nahi zen sobietarren eran, dramaturgo gazteen etorria lotuz. "Haiek berri gehiago dute guk baino; guk zahar gehiago haiek baino", osteratzen zuen Brechtek. Brechten teatroatik asko zor dio Meyerholdi (euskaletan teatro zaleari ezagunarazi behar litzaiokan autore sobietar guztiz interesgarria haxe) ta Brechtek ez du bere teatroari buruzko azalpenetan autore sobietar hura aipatu ere egin. Li-

la Guerrerok "el gran talento de Brecht no debió cometer esa ingratitud" akusatzen du. Baina agian ez du DDR-eko giro literarioa eza-gutzen: Brecht hain zuzen literatura sobietarra kopiatzea edo hitzetik hortzera irudikatzearen kontrako burrukan ari bait zen. Literatura sobietarretik ikasi ezetik kopiatu ere egiteko zaletasuna DDR baino gure gandik gertuago ere ez zaigu falta: Nerudaren edo Oteroren propaganda poesia, eadibidez, ta denok ezagutzen dugun zenbait "epika proletario".

3.—Ezkerreria radikalaren kontra, literatura proletarioa eta "burgesa" elkarrin buruz-buru eta bata bestea xakutuz baino gehiago daude elkar osatuz. Beraz, literatura proletarioa "ez datza prolet-kultura berriren baten asmaketan, eta bai oraintxe dagoen kulturako eredu, tradizio eta emaitza onenen jarraitzapenean, mundu ikuskera marxistaren eta bere Diktadura garaian proletarioak daduzkan bizitza ta burruka kondizioen ikusguneak eginda" (Lenin, azpim. ere bereak). Ez dago, bada, batzutan entzuten den nihilismo kulturalik kultura "burgesa" buruz.

Alemania Federalesko literatura proletarioan ezagunena, liburu merkatuan arrakastarik haundienekoa behintzat, ezpairik gabe "Dortmundeko Gruppe 61" da. Talde honek —Argitaldaria batek eutsirik eta bere inguruan bizi da— "langileriaren literaturarekin" ez du anlgileek egin bakarrik ulertzen, lanari eta lan munduari buruzko guztia baino, edozeinek egin. Ikusitakoarekin eskarmentaturik, lehen-lehenik literatura izan nahi du, ta ez derrigor ideologikoa. Izan ere, beharbada hasiera-hasierako errebeskeria izandu da, langileriaren literatura nahitaez militante eta burrukari bezala imajinatzea. "Gruppe 61"-ekoek eta beren ohoreaz aprobetxatzeko inguratu zaizkien besteek lanaren eta beronen inguruko mundua hartu dizute azter eta idazkai. Ta ia beti nobelaren jeneroa espresabide, noizean behin ipuinak eta rapportak ere bai. Naturalismoa kultibatzen dute. Edo kultibatu nahi lukete, hobeto esan: sekso kontuan eta herri hizkuntza bixi-bixian izan ezik dudagarri bait da eskaintzen den naturalismoa. Langile alemana deskribatzen ari zaizkigun hori baldin bada, bene-benetan ez du berehala iraultzarik egingo, ohekoa expada. Halare taldeak bere burua "oso ezkerrean" deklaratu du. Ta idazleoi beren eritzi sozial-politikoet buruz galdetuz gero erantzun ere franko ezkertiaritsu egiten dizute. Idatzi, halare, gehienetan moduan eskuineko eskuaz egiten dute nonbait hauek ere. Ene ustez eman dizaiguketen hiru irakaspen edo egaugarri aipatuko dut hemen ere, ta berriro hiru puntu hautatzeak berak erakusten du eskema bati narraikala:

1.—Literatura modu hontan niri atentzioa gehien eman didana zera duzu: deskribatzen diren gertakariak ez dirudite prototipiko, edonon gerta ditezkeanak. Ez abstrakto, egoera konkretu zenbaitetarako propioak baizik. Ta deskribatu ere halako eta holakoxe lantegitan deskribatzen dira gorabeherak: lan istripua, ofizialaren desprezioa lanean hasi berri den mutikoari, lanetik edozein huskeriagatik bidaltzea, e.a. Eta lantegi eta mina zulo horiek esistitzen dutenak dira, edozeinek ezagutzen ditu. Deskribatzen dituzten jazoerak ere asmatuak, imajinarioak ez direna, idazleoi enpresarioek jartzen dizkien hauziek ondo erakutsi dute. Max von der Grün idazleari —hamairu urte minero

izana bera— Westfalia Lünen meatzetan gertaturiko ezbehar batekin nobela kapitulu bat osatzeagatik bi miliungo hauzia jarri dio enpresak. auzia irabazi du, baina 14 egun geroago lanetik bota dute, eta kalean gelditu da, inon lanik eman nahi ez diotelarik. Gunter Wallraffen rapportek ere, fabrika ezberdinetako egoeraz, hauzitan darabilte autoreak, e.a.

2.—Tematikaren aldetik ulertzen da, beraz, langileriaren literatura, eta guztiz konkretu hartzen da gaia: jazoera, kausa ta ondorio konkretu aldian aldikoekin, ez jeneralekin. Honexen arabera literatura hau gizonari lanak zer egiten

dion bakarrik ez baino, lanean gizonak zer egiten duen ere haute-maten salatzen da. Lantokiko zortzi ordu bizitza azterkatzen. Lan orduan eraginura —lantokitik kanporako bizitzan— bezain gogoangarri bait da zortzi orduetakoxe bizitza bera.

3.—Bi puntuetan ikus ditzake gaia partikularizatze joera. Esan bezala, izan ere, ez dute ideologiko bilakatu nahi: ez die beren pertsonajeei gizonari edo gizarteari buruzko ideia batzuk inkarna arazten, ez ideologiaren baten arabera joka arazten. Eguna betetzen duen bizitza merkea jasotzen dute, hauzitegiatoko aktetan edo egunkarietan aurki litekean bezain dokumentalki. Baina joera nabaria du talde guztiak, berek aitortu bezala: langilea bere lanaren esklabo eta lan emalearen morroin dela erakutsi, lehenik. Eta gero, lana gizalari bihurtzeko langileak bere lanaren —ez diot produktoaren— nagusitza eskuratu beharra, hau da, auto edo gutxienez kojestio beharra. Baina ia faktoak agertzen bakarrik mugatzen dira, faktoak berez mintza ditezten.

Alemanian ez dago, bada, gauza haundirik literatura proletario deritzan barrutian. Seguru asko Ingalaterran eta Frantzia fenomeno askoz jakingarriagoak sumatuko dira. Literatura horien ezagutzaileren batek hango berri emango balu oso mesedegarri izango litzaiok, nik uste, kultura eta literatura proletarioari buruzko arazoari.

Jose Azurmendi

Bodegón

Alejandro

Alejandro'ren Bodega dago Donosti'ko txoko baten, bein ezagutzen dutenak zintzo takite aruntz joaten. Nai dan aukera ba-dezu beti jaten bezela edaten, oberik ezin arki ditzake merke ta ondo ematen. Fermín Calbetón, 4

DONOSTIA

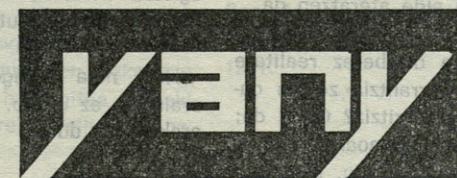
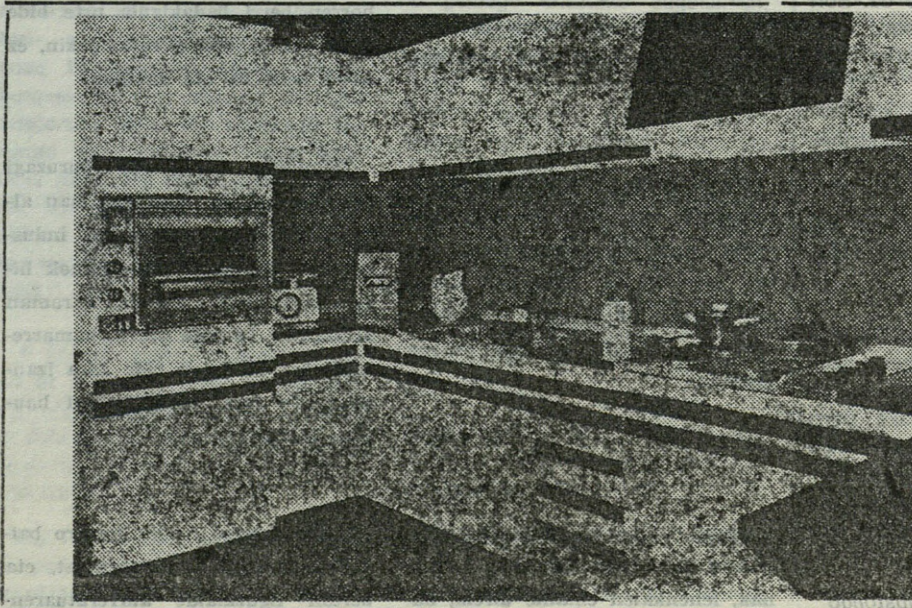
Ez Merkenak

Bai Onenak!

Janari bidez izaten dira ganadu on, indartsuak, Eta nora jo jakin bear du baserriar burutsuak, Berebiziko aragi pillak; gañera esne putzuak, Oiak guziak berekin ditu Fanderia'ko pentsuak.

FANDERIA

ERREENTERI

Sukaldeko Erredizak

Egillea:

FELIX ECHAVE, S. L.

Apartado, 23

Urrutizkiña: 89 17 54

ZALDIVIA (Gipuzkoa)

LIBURUAK

LEHEN GIZARTEAK

Argitaratu du ETOR-ek Benantxio Otaegiren «Lehen Gizarteak» izeneko liburua. Ez goaz, oraingo, liburu hau aztertzeraz. Izango da bere mamia, gaia eta euskera aztertuko dituen norbait.

Gaurkoz liburuaren berri emango diegu irakurleei soilki. Jexux Altuna paleontologoaren hitzaurrea izango dugu hortarako biderik egokiena.

Honela dio beste gauza askoren artean: «Hona hemen, irakurle, Euskal Herriko Prehistoriaz, lau-lau baina ongi taxuturiko dibulgazio-liburua...»

«Dibulgazio argi eta zehatz baten nahiak —dibulgetzea ez bait da arruntkerietan jardutea— berez ikastera eragin dio, bibliografia berritatu murgiltzera, Euskal Prehistoriaz ezagutzen dugunaren mamia bildu eta laburtzera, geurea Prehistoria orokarrean txertatuz. Bere gogo guztia, han eta hemen, idazlan eta monografia aunitzetan zabaldurik dagoena, irakurleari batean ematea izan da...»

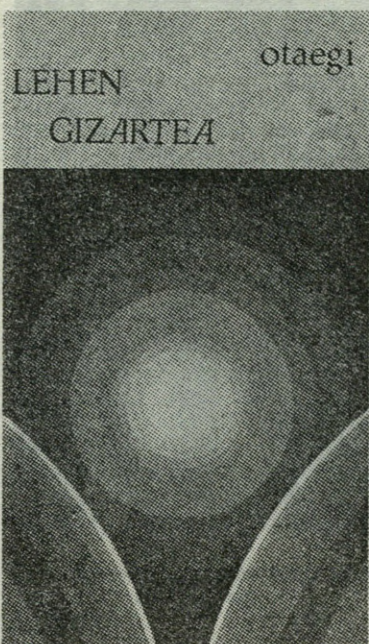
«Lehen zatian, Prehistoriazko bilaketan, dela ondakin-zuloetan dela laboratorioran, erabili ohi diren metodoak adierazten ditu.

«Ondoren, gai honi buruz gaurdaino gure Herrian eginiko estudioen historiazko begi-ikusia ematen du...»

«Hirugarren zatian, geologia aldetik, giro aldetik, ekologia aldetik begiraturik, gaingirozko azalpena ematen du Euskal Herriaren ingurumariak.

«Urrena, euskal arrazaren jatorria bezala, gure arrazaren kaskezurraren berezitasunaz ere, daduzkagun berrian laburpena damaigu. Berezitasun horietaz soilki jardutea, iragan denboran hobekien azter daitezkeanak direlako da.

«Azkenik, zati luntzeanean, Lehen Paleolitos Harotik Burdineskoraino

gure Herrian gertatu izan diren kultura-aldiak damaizkigu; hortarako kultura-aldi bakoitzaren aurretik, beronen berezitasunak aztertzen ditu gainerako erritan...

«Horrela, irakurleak, etniaz eta arrazaz garbi marraztutako gure herriaren kondaira luzea ezagu dezake; era berean, ezaguera hortara iristeko erabili izan diren metodoak jabeturik, Isturitzko kobazuloaren sarreran ezarria dagoen iskribu zaharraren zentzua jasoko du:

«Ubi historia silet, Lapides ossaque loquuntur Kondaira iskribatua mututzean harriek eta hezurrek eraso».

A.

ALTXORRAREN ISLA

R. L. Stevensonek moldatua
Banatzaile bakarra:
Iñaki Beobide
Ferrerias 1, acc. 10
Donostia.

TBO horietarik da liburuxka hau. Haurrentzat eta hain haur ez direnentzat ere irakurgai polit erraza. Dibujoak beltz eta koloretara dakizki: oso egoki bistarentzat. Ez dizuegu zer kontatzen duen esango, grazia guztia galduko luke eta liburuak. Onen-onena erostea eta irakurtzea dateke.

Euskera batuan edo eginik dago. Itzulpen ona. Euskera erraza, nahiz eta baden liburuan barrera hemen, Gipuzkoan usatzen ez den zenbait hitz; baina kontuan har dezagun, euskera ez dela hemengo edo hangogo, Euskal Herriko baino! Eta euskeraz idazten dugularik, euskaldun guztiontzat egin behar dela. Zorionak beraz itzultzaile ez-egunari, zeren eta ez baita ageri itzultzailearen izenik. Honelako liburuak, haurrentzat eta besterentzat oso

egokiak dirateke. Besterik ezean kontu politik irakurriko dute, eta euskeraz irakurtzen zaletuko.

TOM SAWYER - EN IBILERAK

Mark Twain
Banatzaile bakarra:
Iñaki Beobide
Ferrerias 1, acc. 10
Donostia.

TBOetarik dugu liburuxka hau ere. «Altxorraren isla» esan duguna berresan daiteke. Oso txukun argitaratua. Oso kontu polita. Euskera batuan idatzia. Itzultzailearen izenik ez da ageri baina lan ona egin duela esan dezakegu. Ikastolatarako eta, egoki-egokia dirudi. Irakurtzeko zaletasuna tikitandik sortarazi behar zaie haurrei, eta badiudi horretarako aproposa den TBO hau. Zorionak bi liburuxka hau prestatu dituztenei.

Z.

ARTE

EUSKAL PINTURAREN 50 URTE. SAN TELMON (1885 - 1935)

Duela zenbait egun, San Telmo Museoa ikusten ari ginen bertako zuzendaria den Manso de Zuñiga jauna eta «Real Sociedad Bascongada de Amigos del País» delako lehendakari Alvaro del Valle jauna eta polizia biek lagundurik (bertako aretoetan egunotan den aberastasuna gatik, polizia-serbitzu berezia muntatu baita). Han ziren, areto hoietan, Macarron etxeak Madridetik, Bilbotik eta Donostiatik bidalitako kuadroak.

Zinez, hunkigarri zaigu pintore euskaldunen obrak, zenbait urteren buruan, Madrideko eta Donostiako museotara itzultzea, honela hauen estetika balioa eta, orobat, diru balioa gehitu nahiez. Poztu egiten gara, benetan. Ba zen garaia, izan ere, gure udalgizonak, afari eta jaialditaz gainera, herri kulturataz kezka zitezten. Oraingoan benetan egin dituzte gauzak eta zabalki. Azalketa miresgarri hontan ikus daitezke Arrueta, Alberto eta Ramiro, Aranoa, Arteta, Amari, Baroja, Barrieta, Bienabe Artia, Etxebarria, Guindar, Guinea, Iturrino, Larroke, Losada, Maeztu, Martiarena, Martinez, Olasagasti, Regoyos, Salis, Salaberria, Tellaetxe, Uranga, Urzelay, Urrutia, Zubizarreta eta Zuloagaren obrak. Denera ehun baino kuadro gehiago da, eta, gure ustez, sasoi hortako euskal pintorerik hobereenen bilduma litzateke. Honengatik ezezik, oro harturik eta bateraturik ikus daitekeelako ere guziz interesgarria deritzagu azalketa honi, zeren ez baita erreza obra hori dena batera ikustea, sakabanaturik dagoelako. Esan daiteke, Bilbaoko museoa, bere instalazioz eta obren kopuru eta kalitateagatik garrantzitsu eder izanik ere, inork gutxi ikusten duela. Behin eta berrir ere esan beharra dugu, gauzak goitik behera egin direla oraingoan ere (ia beti egin den bezala) eta hortara, artea alferrikakoa edo burgesen girgileria delakoan dago herri soila eta ez bere izatearen iduri, bere kontradikzioen ispilu edo bere eguneroko itxaropenen lekuko delakoan. Honetxengatik ez luke euskaldun batek ere Euskal Pinturaren 50 urte honetako azalketa hau ikusteke utzi behar, gure ederti-historia koskorren aldi bat baitugu. Koskorra, diot, bai, baina gurea, behinik behin.

D. Ricardo Gutierrez Abascal, izengoitik «Juan de la Encina», kritiko ospetsuari esker ditu euskal pintura deritzanak azterketa, singadura eta estudiorik hobereenak. Kritikatuz izparringi eta aldizkarietan egin zuen lanari esker, ezagutu eta bil dezakegu euskal pintoreen historia, beren ibilerak, azalketak eta ederti lanak. Juan de la Encina salatu ere, salatu zuten, Madrideko «Museo de Arte Moderno»ko historia-pintura delakoa doi-doi ukitu zuelakotz, peninsulako alboetako lan plastikoetaz aritzeko, honela euskal pintoreei on eginaz.

Zuzengabeko salaketa hau, Euskal Artisten Bazkunaren azken urteetan etorri zitzaion. Bazkune honetako pintoreak, eskola bat osatu ez bazuten ere, bere garaiko pintura ofizialatik at jardun zutelako dira nabarmenak. Española hiriburuko pinturak hain berea duen mailaketa-jokura (hirugarren, bigarren edo lehen medallak iristeko) baino gehiago jo zuten Parisko lantegietara.

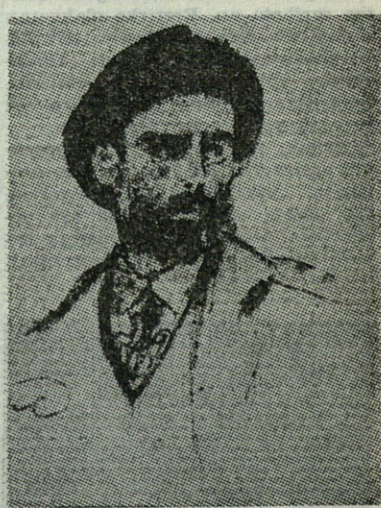
Madriden historia-pintura zen nagusi, bai unibersala bai española kolore ilunak eta teatro-antolaketa batez ere. Katalanek eta euskaldunek Parisen hartu eta peninsulan uste zutelako da español pintura den guzia, dio Juan de la Encinak bere «Pintura Española» obran.

Guindar-ek egokitu zituen gure Herria impresionismoaren erak. Artean dibujoari loturik ere, paleta argia hartu zuen, estetikaz oso aurrera joan ez arren. Dario de Regoyos asturiarra izan zen, ordea, euskal pinturaren lehen impresionista hutsak, bere sotiltasun eta barnekoitasunean, euskal eta espainiar pinturaren bideak urratu zituen. Poeta lerdana izanik, aldi berean, sozial-realismo baten oin-harriak ezarri zituen España beltza jasoz eta joera biak bateratuz. Regoyos dugu gure lehenen pintore impresionista, denek onhartzen dutenez. Jose Salis bidasoar pintorearen adiskide (honena baitute Tolosa Elosegi jaun-andreak «euskal paisaje» bikain bat, oraindino ezezaguna bada ere), bere ingurura bildu zituen Zuloaga, Guinea, Uranga eta beste, hauek ere Parisko aireak ekarri baltzizuten.

Garaia hontakoa da, bai eta ere, nola Bizkaian hala Gipuzkoan industria eta merkatu harreman berrien sortzea, euskal arteari, hauek ere, indar berria emanaz.

Iturrinok, Picassorekin batera azalketa egin zuen Madriden. Juan de Etxeberriak fauvismoa zehar joan zen. Ignazio Zuloaga hispaniar-mulnean sartu zen, ospe eta dirua esku betez lortuaz.

Rikardo Baroja pintore sotil eta profesionala da, grabadorea eta aguafuertista berezia. Aurelio Arteak baserri eta arrantzale giroa berpiztu zuen, lanbro artean bildurik. Gustavo de Maeztu dibujo gogorra erabili zuen eta muralismoa joera. Julian de Tellaetxe euskal itsas gizonak margotu zituen giza-biziaz beterik, eta Barrietak Velazquezengan aurkitu zituen bere grisak eta horriak. Egin genezake, egin, gure herriaren muina ukitu eta maitatu eta gure pintur-historia laburra egin duten gizonen zerrenda ederra.

Dario de Regoyosen autorretratoa

Guzi hauek egin dute, Ortega y Gasset zion bezala, euskal egoera baten inventarioa. Berek bizi izan zuten egoerarena, gaurkoek gaurko egoera azaleratzen ari diren bezala. Helduko da, bai, hauek ere agertuko diren garaia. Haiek, berriz diogu, bere garaikoa egin zuten, bere munduaren lekuko izan ziren eta horrela agertu zioten munduari berea, bere euskal-gizon izatez. Bere egitura eta ikuspegitik begiratu munduaren irudiak eman zituzten, hobekixeago nahiz gaizkixeago.

On litzateke, historiko-estetiko azterketa bat egitea hemen, euskal pinturak beste denaren artean eman duenaz, baina ez dugu biderik, zeren eta ez baita monografiarik ez estudio historiko sakonik (Llano Goroitzaren «Pintura Vasca» ezik, baina honek aski alderdikeria du). Etorriko ahal da holakorik egiteko ordua.

Azalketa hontan erakusten diren obren balioa erdizkakoa dela esan dezagun eta haukera hobe egin zitekeela, obra batzuk ez baitute gehiegi ere balio eta beste batzuk, aldiz, edozein arte-historian ezartzeko modukoak dira. Ez ote dabil holakoak egitean diru-goserik... bildu gara azalketa haundi hauek ez ote diren horixe iristeko bide bat. Dena dela, amaiz dezagun kronika hau Diputazioari eta gure euskal pinturaren bersortze garaia ikustek okasio eskeitzen duguten guzietan eskerraz emanaz. Bikaina San Telmo-ko azalketa, oro har, eta izango ahal du jarraipenik aurtan 72, urte hontan, holakoen behar hertsian bai-kaude, egon ere.

Edorta Kortadi

Loiola eta Donostiako erri irratietan...

Bertsolari gazteen IX - garren sariketa

bertsolari gazteok, gogoan izan, besterik ezean, «eginago» diranekin naasi jartzeko-edo.

IX-garren leiaketa onetako bertsolariak, noiz eta nor-norekin ari-tuko diran, onatz:

NOR-NOREKIN ETA NOIZ

(zozketan erabaki genduenaz)

Urtarrilak 23

Florentino Goiburu - Idiazabal
«Lilibe» - Zestua
Fermin Muñoa - Berrobi
Anjel Larrañaga - Azkoitia

Urtarrilak 30

Eusebio Ibarzabal - Garbiria
Juan Narbaiza - Eibar
Santi Zabala - Lezo
Nikolas Zendoya - Azpetitia

Otsailak 6

«Ziolar» - Endoya

Bittor Agirre - Brinkoa
Florentino Goiburu - Idiazabal
Eusebio Ibarzabal - Gabiria

Otsailak 13

«Lilibe» - Zestua
Juan Narbaiza - Eibar
Fermin Muñoa - Berrobi
Santi Zabala - Lezo

Otsailak 20

Anjel Larrañaga - Azkoitia
Nikolas Zendoya - Azpetitia
«Ziolar» - Endoya
Bittor Agirre - Brinkola
Otsailak 26

Azken-jai nagusia

Urtarrilaren ogeita iruan eguerdiko ordu batetan asita, Loiola eta Donostiako erri irratietan, BERTSOLARI GAZTEEN IX-GARREN LEIAKETA, Bidali zuen botoak, Loiolako erri irratia.

berriz

DANTZA SARIKETA
UMEENTZAT

Bosgarren aldia aurtengoaz dantza sariketa au. Berrizko olakuetan antolatzen dela. Amalau urtetik beharagoentzat ipini ohi da. Ondarruako Estibalitz Artetxe eta Andoni Ugartemendia atera dira iru urtetan errezkadan txapeldun.

Sariak, auek dira: 1.500 pezeta eta oroigarria. 1.250 pezeta eta oroigarria. 1.000 pezeta eta oroigarria. 750 pezeta eta oroigarria. 500 pezeta eta oroigarria. 300 pezeta saririk gabeko bikote bakoitzarentzat.

Estibalitz Artetxe eta Anton Ugartemendia joan dan iru urte auetan irabazle gertatu diranak.

Indarra artzen ari dira Bizkaian dantza auek. Erri asko dira taldeak gertutzen ari direnak. Egun aundi bat izaten da Olakuetan egun au. Gero eta jende gehiago joaten da. Oso pozik gelditzen da joaten dena. Badu oraindik dantzak eta txistuak jendea berotzeko adurra.

Munita

arrua

Badegu Arrua been taldetxo bat GU-ERE-BAI izenekoa. Oso aipagarria talde onen elburua. Batetik kirolak, bestetik kultura. Zer esanik ez errege arratsaldean egin zuten agerraldia: irurogei gazte beren jantzi tambor eta guzti. Bai eta bi asto eta zaldi bat ere. Auen gainean etorri ziran gure errege jaunak eleiz atariraño eta bertan egon jostallu guztiak banatu ziran. Errege jaunak beren eginkizuna bukatu zutenean Telledi tar Edurnek euskeraz eta Pedro Luis Bravo-k erderaz irakurri zituzten Arrua beko umetxoan izenean eskeintza bat eta agindu zieten leengo urtean baiño obeak izango zirala aurtengoan. Gazteen zuzendari Gonzalez tar Inaxio gazte bikaña, ez dira egun asko, batek esaten zidala, olako gazte asko bear gendukeala Arruan been. Nere ustez zenbat eta olako asko, obe, baiña au bera bakarrik naikoa dala uste det Arrua beea guztia ankaz gora jiratzeko. Orain arte egindakoak gutxi balira bezela or datorrigu Urtarrillaren 18 tik otsaillaren 25 arte ontolatu duten kultura ikasketak.

Ona emen noiz eta nola izango diran ikasaldi auek:

Astearte eta ostiraleko-Euskera Astearte eta ostiraleko - Euskera dakitenentzat - Amalau urtetik gorakoentzat - Aurrezki Kutxak utzitako biltokian - Gramatika eta itzaldiak, txandaka.

URTARRILA

18an Gizona eta izkuntza. Zumaia-ko gazte batek emana.
21an ikasgaia.
28an Euskal Literatura Angel Lertxundik emana.

OTSAILA

1ean ikasgaia.
4an Ekain leize zuloaren berri Dn. J. M. Barandiaran-ek emana.
8an ikasgaia.
14ean Bertsolaritza. Juan M. Le-kuonak emana.
15ean ikasgaia.
18an ikasgaia.
22an ikasgaia.

25ean Euskal Musika. Julian Le-kuonak emana.

Bear bada berri auek Zeruko Argian azaltzera-ko asiak izango dira ikasketa auek, baiña ez det uste Arrua beena eta inguruetan inor gelditu bear lukeenik ikasketa auek egin gabe. Gure onerako eta gure seme alaben etorkizunerako oso ongarri izango bait dira. Sarrera 100 pezeta, eta bestea 50 pezeta.

Zorionik beroenak Gu-Ere-Bai-ko elkarte-koei.

EKAISTO

lesaka

ARGIAK

Errian argiak jartzea erabaki du Udaletxeak. Emendik aurrera gauz ere apaña izanen da gure erri eder au. Zoragarria gelditu da gure Erri-ko Etxearen aurrean bere 410 argi ditzizirekin.

TELEBISTAN

Poza eman digu Juan Oleaga larterandarra telebistako leihotillan ikusteak. Errian oso ondo ikusia bai dago emengo ikastetxearen sortzailleetako bat izan zan fraille larterandar au, eta egoki baiño egokiago mintzatu ere bai zan.

BORDATZE IKASKETAK

Il onen amarrean asi ziran bordatze ikasketak Mendegia aragitegiaren ondoan. Nahi duen guztia joan diteke ikastera.

BATAIOAK

Laura izenez bataiatu dute Jose Apeztegia eta Antonia Alzugaray-ek beren alabatxo.

Felipe Mendagia eta Karmen Yanzik, berri, lehen semea izan dute.

IGARTZA

elgoibar

BAZKIDE BERRIEN
KANPAINA

Ikastolarentzat bazkide berrien kanpaina egin berri dugu. ELGOI-BARKO IZABEA elkarteak babesten du ikastola, eta honen bazkide egitea zen helburu. Aurrez gerturik bagenduen ere, Gabon alde eta ikasleen opor-aldia aprobetxatu digugu lan hau egiteko. Guzira 400 sobre banatu ziren eta hauetatik 60-65 ek baietza erantzun dute. Gure nahia 100 bazkide berri egitea bazen ere, ez dugu uste hain gaizki dagoenik eta lehendik dituan 900 ezarriaz, zerbait badela uste dugu. Hala ere, aurtengoa ikusi ondoren eta ikasle hauen laguntzaz, urtero kanpaina berdintsua egiteko asmoan gelditu gara. Oraingo honen, zerbait irakatsi digu eta inola ahal badugu, datorren Gabonetarako ere berehala hasi nahi genduke zerbait eratzan. Badu honek bere lana, batez ere zuzenbide berriak bilatzen eta horretarak ga-raiz hasi behar.

Oraindik, ere "euskaltzale" asko bai dago ikastola zer den eta zertarako den ere ez dakienik. Baina guk guziet jakinerazi diegu BAGAIXUK edo EZGATXUK atera erazi arte.

DOLARRA

Elgoibarren, gaur inoiz baino gehiago entzuten da "dolar" izen hori. Entzun diot, zeren, "ikusi" ez bai dugu egiten-eta. Baina, zera esan nahi nuke: azkenengo "dolarra" dehaluatze hau dala-ta Elgoibarko industrialak 30 miloi laurleko galdun omen ditu. Ba dela zerbait esan dezakegu. "Dolarrik" ikusi ez eta laurlekoak ere geroata gutxiago. Honela ezin egin etxe berririk.

Etxe-Pe-tarrek

oinati

EUSKERA HAUNDIEN ARTEAN

Oso txartzat jotzen dugu gure euskera. «Tolosa eta Donostia aldeko euskera, ha bai euskera garbia eta ona!»

Baina hau mito hutsa da. Oinatik euskera ona da eta sinistuta egon behar dugu. Laister agertuko da liburu bat gure erriko euskerari buruz. Ia behingoz konbenzitzen garen!

Hori bai. Oinatik euskera oso txarra da ERDERAZ egiten dugu-nean. Eta okerrean, ez gara konfiantza ze kalte egiten diogun euskerari: sarri erderaz ari dan kaletar batek, hauzoteko «euskalari» batek baino aldrebesago egiten du.

DATO BATZUEK

—Familia askotan erderaz egitea normala da, nahiz eta euskaldunak izan.

—Gazteen artean erdera asko egiten da, batez ere neska eta mutil gazteen artean (15-18 ingurukoak batez ere).

—Nobio edo ezkongai gutxi ikusten dira euskeraz egiten dutenak. Lotsagarria da.

—Elkarteak (klub eta soziedadeak) madriltarrak direla esan leike askotan.

—Dendetan eta tabernatan erderaz eskatzen da gehienetan.

—Zenbaki edo numeroak euskeraz esaten ez dakigula ematen du. Jakinda ere ez ditugu esaten.

Bestaldetik, dena ez da txarra eta beltza. Jakingarria izango litza-ke zenbat irakurle ditugun herrian. Zeruko Argia, Anaitasuna eta liburu editorialetako arpedunak ba dira Oinatin. Eta alfabetatza datorren jendea gogo onez etortzen da. Hau guztia pozgarria da. Baina gutxi da. Euskera eguneroko hizkuntza ez den, bitartean hau da etxeko eta kaleko hizkuntza, lan asko egin beharra dago.

TOMASEK

pasai donibane

Berri mingotsa, garratza zabaldu zen hilaren 10an, hots, Pako Sein Irastorza 25 urteko Pasai S. Pedroko gaztea, autoaren ezbeharrez hil zela. Real Sociedad-eko jokagure herrian, bai Euskalerrian.

Lau adiskide eizetik zetoztela, Azpirozko malda behean, inork ez dakiela, han dauden leizezulo hoietako batera amildu ziren. Pako Sein eta Lakalle (hau Trintxerpe futboleko entrenadorea) handik hiru ordura hil ziren; beste biek zaurituak geldituaz.

Sanpedrotar euskaldun anaiek denbora gutxi barru, bi gazte galdutuzte eta biek autoaren ezbeharrez; bigarrena Modesto Fatxado dakizunez.

Lerro hauen bidez, gure samin eta dolumin gartsuena agertu nahi diegu bai gurasoei (aita, Joxe Sein sanjuandarra dugu) bai senide eta gainontzeko familikoiei.

Pasai Herriko Etxeak, liburu bat argitaratu du PASAI izenarekin, euskeraz eta erderaz idatzi-ta. Pasai-ko umetxo guziet eskeinia dago, liburuaren hitzaurean egileek diotenez.

Pako Sein Irastorza, autoaren ezbeharren hilla.

Aintzinako garaietatik hasi-ta, gaurdainoko historia edo kondaira laburra eskeintzen digute egileek.

Liburuaren irudiak Xabin Egia-renak dituzu. Egileak: Juan Eren-

txun euskeraz eta Felix Elejalde erderaz.

Zorionak Herriko-Etxeari eta jarrai dezala bide jator honetatik.

—oOo—

Periodiku, egunkari, aldizkari eta abarren saltoki berri bat iriki du Meipi auzoan, Valentin Oskila adiskideak. «Zeruko Argia» eta «Anaitasuna» euskal asterokoak ere saltzen ditu.

Gure euskal asteroko jator hauek eresi nahi badituzu, badakizu norra jo: Valentin Oskilaren saltoki berri hontara.

—oOo—

Nafarroara, Almeriako Gotzai edo Obispo erdaliduna ekarri dute. Bizkaiera, nafartar Gotzai euskeraz ez dakiena. Cordobara, euskaldun Gotzai bialdu dute. Nahaste-borraste ederra!! Eta... beti bezela, Euskera eta euskaldunok gaitzaille. Noiz arte horrela Eliztar Agintariak?

—oOo—

Berriro ere itsasora, berriro ere Terranobaruntz arrantzaile langile jatorrak abiatu zaizkigu. Urtea joan, urtea etorri eta betiko bizimodu latzari eldu behar, familiatik at, urrun. Eta joaten diren bakoitzean, hitz huts hauek besterik ez dizkiegu eskeintzen: Ondo izan eta aurki gure artean izan zaitezte opa dizuegu bakailotako arrantzaile sufritu hori!!

O y a l s. a.

Oyal eta eforru almazena

Paregabekoak

Bikañenak

GARIBAY, 4 - TELF. 14304

DONOSTIA

JOSE ZINKUNEGI' REN

OPTICA BERRIA DONOSTIAN

URTIETAN LAN OITAN OITUA

BARRUAN DANAK EUSKALDUNAK

HERNANI, 4

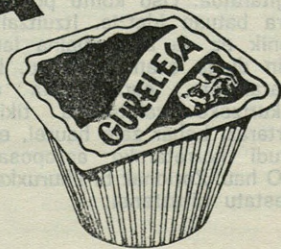
DONOSTIA

YOGUR

GURULESA

GOGOZKOENA

bermeo

GABON ILLEKO ERIOTZAK

Iñoiz ez dogu ezagutu erri onetan eriotza gelago Josuren jaiotza aldian baiño. Negargarria izan zan benetan. Ona beren izenak.

ANTOLIN JAUREGIZAR LANDALUZE, gizon gaztea, Matxitxakoko bitzabaletik etxerantza, bere belbillean zetorrela, erretauta edo bi-dean, jausi zan «sartarleku» deritzen tokitik arkaitz beera itsasoraino. 140 metro gortik beera. Bere gorputza urrenge egunean idoro ebien il da. Margolari ona zan eta bai abertzale benetakoa be. Laguntzen deusagu biotzez bere sendiari atsekabeen.

ZIRIAKO JAUREGIZAR (Txokolate), arrantzale iaioa, aldi luzean biriketako geixoz egon ondoren il zan illobiratu. Agur adiskide.

PASKUALA BEITIA alarguna, aldi luzean geixo samar egon ondoren il zan. Bere seme Jose Mari Jauregi Beitia, erri onetako salerosliaren senideak, ar beza nere agurra.

ZIRIAKO BARANDIKA, Iemazain kementsua, biotzeko geixoz aldi luzean egon ondoren il zan. Bere emazte eta semealabari gure laguntasuna atsekabeen.

SERAPIO IBARLUZEA (Bizkaia) Iemazain ospatsua, bere gorputza ainbat geixogaz jota egon ondoren Bilbaon il eta Bermeen illobiratu. Ar beza bere senideak nere benetako samin agurra.

APOLINAR IZAGIRRE, erri onetako udal etxean langille izan zana, Bilbaon il eta bere gogo aldeko illetak, Eupeme Deun Ziñ Txadonean izan ebazan. Goian Bego.

GABON ABESTIAK

Talan dagon giexotegiko talde eder batek urten eban kalerik kale Eusko Abesti samurrak abestuten. Abeslari eta auspo soñilariak erriari poztasun ta alaitasuna emon eutsen illuntze aretan. Ia datorren urtean ze ederto agertuten dozu zuben euskotasuna antxiña antzera.

Baita Antonitar gaztedikoak eta Karmeldarrak bat egin-da beste talde bat atara zan kale ziar Gabon abesti politik abestuten. Eta oso ederto ganera. Ekandu zaarrak atsegin izaten yako erriari benetan.

ERREGEAK ITSASOTIK

Txikitan erakutsi euskuen Sorkaldeko Iru Erregeak mendi, baso eta zelal bide juaten zirala Belena Josu umetxuari abegi on eta gurtasun guztiyak emotera. Ba, gure errira etorziranak, Ogoñoko itsas mendi eta Izaroko ugarte erditik agertu ebien euron burua. Egun alai ta pozgarriagorik ez dabe ikusi Bermeoko umetxu eta andiek. A zan edertasuna ta ikusgarria TARASKA izontziyak ekarri ebana bere magal zabalean. Portu zarreran eundaka izar zuri, berde eta beste margoz betetuten zan Zeru urdiña. Une biozkorra benetan bera.

Gerotxuago, kalerik kale, erregeak eta euron laguntzaleak, eresit talde eta suziri otsez, Talako giexotegira, an egoan errege bakaulketan jzarten joan ziran, goxotegiko umetxu eta andiyari euron bezusa edo erregaluak emoteko. Egikera zoragarria, eta ganera, ez azatutakoa errege aurreko arratsalde egikera. Zorion beroak jai onen antolatzaleari. Datorren urterarte, AGUR.

ITSASOTIK

Afrika aldetik arrantzan ibil ziran itsas langilleak eta bai gure kalatan be ibili direnak pozik egon ziran 1971 garreneko urte irabazitakaz. Arraña be beste laterriko gauza gustiyelez, «gorantz eta goraka dua, beransko bidea aztuta». Merezi be bai dabe. Zelan ez?

URKIDI

azkoien

ZORIONAK PARROKARIO

Olerki eta abesti saio bat eratu du Erregenatarako gure parrokiak, bere elizan.

Eliza jendez betea ikusi genduen. Tokia opel. Jarlekuak txukun. Aldare aurrea egoki moldatua abeslari eta olerkariantzat.

Beste askoren artean euskerazko abesti auek abestu ziran: Birjiña maite; Aurtxoa seaskan; Ator, ator mutil; eta Jeiki, Jeiki. Ondo abestu ere Korellako abeslari taldeak.

Zorionak eta eskerrik asko onelako saio bat ain leku egokian eratu dezutelako. Eta ez dedilla ortan gelditu. Antola ditzala erriari begira beste ekintza gehiago ere.

NARBARTE

ataun

1971 abenduan, hitzaldi interesgarriak izan ditugu Ataunen. San Gregorion lau hizlari: Imanol Laspiur, Patxi Meabe, Joxemiel Barandiaran eta azkenik Josu Aranburu. Imandek bi hitzaldi eman zuen, Patxi hiru, Joxemielek bat eta Josuk lau. Barandiaranen hitzaldia guztientzat zen, «giza-emakumeak lehengo euskal gizartean» gai zuela. Besteon hitzaldiak, adinen arabera banatuak zenden. Laspiur mintzatu zen gaia, «giza-emakumeak gaurko euskal gizartean» zen eta Mealek erlijioaz hitzegin zuen. Aranburu, osasunaz mintzatu zen eta honen atala denez seksu harremanez. Hitzaldi hauek, ondoren ederrak ekarri dituzte. Hauetako bat hau da: gaztetxoek talde bi sortzea adina kontuan hartuaz noski. Talde hauen berri emanen dizuegu beste batetan hobeto. Hitzaldi hauek, herri hontako «Guraso Elkartek» eratuak izan dira; elkarre haxe lan asko egiten ari zaigu. Esate baterako udan Alfabetatze ikastaro bat eratu zuen ikasle izanik, beren ikastetxetan ikasteko aukerarik ez zutenentzat. Beraz eskerrak eman behar dizkiogu.

Hitzaldi hauetaz gainera San Martinen beste hiru antolatu zituzten, Jon San Martin, Karlos Santamaria eta Ramon Gorostidi hizlari zirela. Hauek «Oargi-Troskaeta»k eratuak ziren.

TRIKUARRIETA

segura

ISILLIK

Orren erri euskalduna izan gure au eta mutu gaude. Ez da bein ere gure berririk asteroko ontan agertu oi. Noiz arte orrela? Ni baiño trebegorik bada gure artean. Ala ere, besterik azaldu arte beintzat, neonek asiera emango diot. Eta ia nork seitzen dion!

NEURRI GOGOR

Bat artu bearrean gera baldin edozein egunetan negar egin nai ez badegu.

Gure erri barrutik pasatzen diran autoak ez dira asko konturatzen erri barrutik dijoazenik ere. Ura da bixitura, ura! Alako batean derriorez zoritxarren bat gertatu bear du eta orduan itxilluak. Dagokionak neurri gogorak ar bitza. Emendikantxe dei egiten diogu. Gure dei-otsak ez al dira alferrekoak izango. Ez bear beñik bein.

«AUSPOA»

Azkeneko alea ikusi berri det. Eta bai pozik asko irakurri ere. Izan ere bertan gure erritar baten bertsoak dakazki. Garai batean izen aundiko izandako «Segurako Itxua» zeritzanarenak.

Toki askotan oraindio gogoratzen dira gure erriko itxiaz. Eta bat Segurakoa dala esan ezkerro berealako batean erantzun oi digute: Segurako itsuaren errikoa beraz? Neoni au gertatu izan zait.

URTEGIA

Madurako urtegiaren gorabeerak isildu dirala ematen du. Alde batera utzia ote? Elegoke gaizki ala baldin balitz. Elitzake gutxientzat lasapide kaxkarra izango.

Amaikatzu poztuko lirakenak aipatuko nituzke, bai emen eta bai Idiazabal eta Mutillo aldean. Ala gerta dedilla.

JOANAK

Ditugu gure artetik betiko, Mendotza baserriko Inazio Alustiza eta Etxezuri baserriko Zipriana Elortza. Zeruan bitez.

Naiz errian bizi ez, beste bi erritar ere joanak dira azken egun auetan. Bata, Orduñako Mariaren Lagundiko Ikastexean, Kontxeki Gorrotxategi, larogaitamar urteko mojatxoa. Beste bere aizpa bat emengo komentuan il zan eta Gorrotxategitarrek geroztik Tolosara aldatuak izan bear zuten. Errian agortuak beintzat.

Bigarrena, Joana Ormazabal Insausti, Donostian illberria da. Gaur Auzmenditarrek duten ogitegia bere gurasoak izan zuten eta leendik erdiko kalean ere bai, Nafarroko Beratik etorrita. Bere guraso Antonio, langille aspergaitza, nork etzuan Goierri osoan eazutzen? Eta berdin bere ama zintzo eta elizakoi Kataliñ, Astigarretako alaba eta emakume on utsa? Ezagutu zituztenak ez daukate aazteko. Emendik gero, Donostiara aldatu ziran eta antxe il ere. Alen alaba zaarrena zan illberri dan Joana, Segurako berriemallea batzuek deitzen zitena, Segurako berri guztiak, Seguran bizi balitz bezelaxe, jakiten omen zituan da. Bere senar, seme eta anal-arrebak gure dolumiñik biotzetikoena jaso bezate.

GURE ERRIRA

Datozen guztiak aipatzen dute elizako epeltasuna. Ez da batere zan. Gaur, berriz, udaberri giroa du. Gustora egoten da bertan. Ez dago garai bateko aitzakirik elizara joateko.

Aizkorripetarra

tolosa

—Datorren maiatzerako pentsatuta dadukagun Asteakin buruturik, Debako Arte Ikastetxera abiatu ginen, bertako zuzendar den Koldorekin aurrez zitatuta. Denbora, lanari lapurtuta genbiltzalarik, oso asti gutti ukan genduen bertako, xehetasunez behar den neurrian jabetzeko. Bainen ez genduen alfer bi-dajerik egin.

Atean sartu orduko gazte batek kasu egin zigun, eta gure nahia azaldu bezain askar, eraman gintuen gure gizonarengana.

Berau, Otelza maixuarekin zegoen eta kataluniako artista batekin. Aurkeztu ondoren ikastetxea erakutsi ziguten, oraindik behar den bezala tajutzeko hau, baina lanean hasita aspaldidanik.

Txoraturik geratu ginen, mutikoez egindako lan ugari eta bitxiakin. Ezin sinets leike, aste batzuen buruan horrelako lanik egitera heldu leikenik.

Koldok esan zigunez, oso interesgarri zerizkion, ikastoletan horrelako gelatxo batzuek prestatzeari eta tera, andereñoen baten arduraean nik ulertu nionez, gustora etorriko lirake, lehen irakaspen batzuk emajarriaz eta beroni gaiaz jaberaziaz.

Gero gure nahiak azaldu genizkien, eta ondo baino hobeto hartu ere. Alegia kultura Aste horretan Arte Erakusketa bat egiteko ditugun asmoak, euskal artista guziek parte hartuaz. Hain ondo iruditu zitzaion, non gaineratu zigun esanez, Barakaldon orain dagoena, garaitu behar dugula ahal den neurrian bederen.

Beraz danak egiztatzen badira, Tolosak izanen du aspaldian ukan ez duen bezalako asterik.

—Orain dela aste batzuk aipatu genduan, nolaz euskal maixu baten premian geratzen ginen, lehengoa saldaduskara zihoalarik. Baina guk uste baino hobeto gauditu dugu prolema hori. Oraingo, A. Amondarianek emanen ditu klaseak Lizardin, eta Eskolapioetan berriz, bertan irakasle dagoen batek. Hau orain arte ikasten jardun da, eta berari irakasteko adierazi diotenean, segituan onartu du. Ez da lezio koskorra mutiko batek ematen diguna. Holako anitz behar genituzke beste kolejoetan ere, apurka bederen euskara hedatzen joateko. Ia eredu hau mojak eta gainerakoak hartzen duen.

—Ikastolaren alde antolatzen diarduten jaialdiekin, aldaketa bat egin behar izan dute. Lehenik pentsatutako Urtarrileko 30ean ezin ukanen da, Lasarteako Cross-a dela bide, eta Otsailaren 6rako atzeratu da. Oraingo, kartela lehengoan esan genduan bezala dago, eta horretan izanen da, baimenakin oztoporik ez bada noski. Beraz Lete, Lertxundi eta Oskarbi taldea izanen dira, urak bere lekutik badoaz.

ASKALEKU

IRAKURLEAK MINTZO

«Zeruko Argia»ren artezkariari:

Mesedez'ez gelago zure paperoi neri bidali. Eta X. X. jaunak artu nai badu'berak paga dezala; neretzat nai ez tudanik eztiot besteri bidalaraziko; aspaldiko urteotan nik pagatzen baitut arentzako.

¿Zergatik nazkatu naun zure paperak? Bi arrazoi ditut: Batetik askotan Zeruko Argia ez baiña Inpernuko Sua di-durilako; bestetik Euskaltzaindiak «begi onez ikusiko zualako» Arantzatzu'ko idazkera erabiltzeko aitzekiaz beste bat darabillelako.

Eta zuk badakizu nere iriztziin berri. Eztakit nai edunik ala nai eduteke ari zaran orrela jokatzin; neri berdin zait. Paperoi agertzen ari dan bezela fedeari eta euskerari kalte egiten ari dala uste dut, eta jokaera orri laguntzea oker jokatzeta iduritzen zait. Orra garbi esan. Urteak joan zaizkit erabaki nai ezik, baiña orr ezta zuzentzeko joerarik ikusten. Azkenean ere erabaki dut.

Urteberri on. Zure zerbitzari.

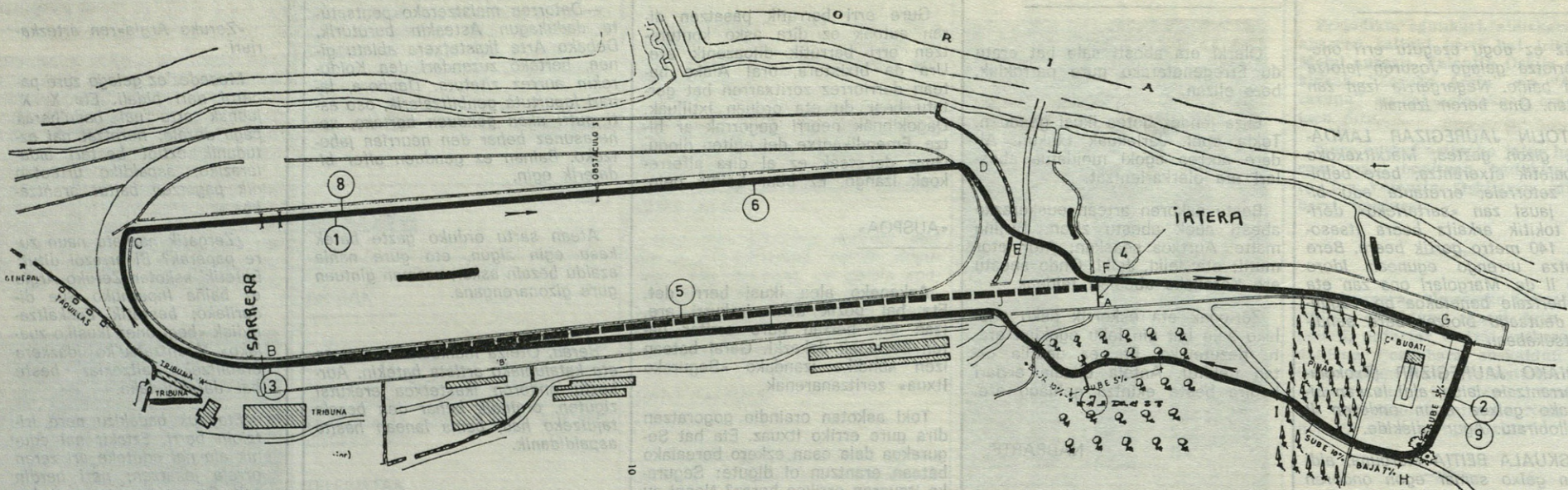
Z. A.

LA CASA DEL CAFE
Juan Irujo

San Marzial, 19 - Urrut. 413801
Donostia

Lasarteko Cross, Urtarrillaren 30 - ean

Delako «Federación Atlética Guipuzcoana» Donostian daukan etxera eramán gaitu Lasarten urtero ospau ohi dan naio arteko korrikarien egunak.

Langille eta festa-zale sona dugu euskaldunok munduan zehar. Janean eta zurrutean onak. Kantuan, kiroltan eta dantzan ez txarragoak.

Jose Ramon Zulaika idazkariarekin eta Franzisko Gomez aurtengo korrikalarien antolatzailearekin topo egin dugu.

—Kirol-zaletasun aundia al dago Gipuzkoan?

—Bai. Badaude ogeita hamarren bat Federazio. Eta oietako bakoitzak Club askorekin osatua arkitzen da. Eta era guztietako kirolak zatzen eta indartzen dituzte. Pelota, aizkora, arrauna, arri-jasotzea, korrikalaritza... Futbola, tenis, balonmano, igeritza, hockey, rugby, txirrindularitza... Ciclocross-eko iru txapelketa, mundu osokoak pelotakoak bi, tiro-pitxoneko bat eta txirrindulariena ere bat izan dira, baiña ez bertakoekin bakarrik mundu osokoekin baizik. Nazio arteko cross-ak ere bi aldiz izan dira.

—Nola sortu zan Lasarteko Cross au?

—1955-ngoan izan zan ain zuzen ere, Gipuzkoan, nazio arteko aurreneko cross-a. Orduan jabetu gihan antolatu zitezkeala era ontako crossak. Jende asko inguratu bal zuan eta dirua ere eskuratu zitezkean. Onela urrango urtetik bertatik jartzea erabaki genduen.

—Zer mailletako korrikalarietarte artzen dute?

—Seniors edo gazteekin asi gihan. Gero juniors edo gastetxoekin eta orain emakumezkoak ere ateratzen dira.

—Aurten nortzuk datozten bai al dakizute?

—Oraindik ez dakigu. Oraindik ez bait daki nazio bakoitzak zein aukeratu. Baiña nazio auetatik datoz: Yugoslavia, Italia, Ingalaterra, Eskozia, Holanda, Belgika, Frantzia, Alemania, Filandia eta Tunez-tik. Amar gazte, zortzi gaztetxo eta Iru-lau bat neska datoz gutira.

MIKE TAGG, ingelesa, Lasarten irabazle

—Dirutza aundia behar izaten al duzute korrika saio au eratzeko?

—Bai, nazio bakoitzetik iru korrikalari eta ordezkari bat etorri ohi da. Bideko joan etorriak ordaindu behar zaizkie. Ostatur. Kanpoan igarotzen dituzten egun bakoitzeko bi dolar. Sariak eta oroigarriak. Orretaz gainera Donostia ingurua erakusten zaie. Dantza eta abesti jaialdi bat eratzen zaie. Bazkari bat ematen cross-an bukaeran. Ongi etorria Donostia udaletxean alkateak...

—Pozik etorriko dira, beraz, cross ontara?

—Ortxe, ortxe, bada. Tokia eza gutxeak eta sariak jasotzeak poza ematen die, baiña emen ez zale azpitik eskupekorik ematen. Emen ez zaie dirurik ematen. Zaletasun utsez etorri behar da... Gainera «Juegos Olimpicos» edo ortarako gordetzen dituzte beren indarrak.

—Emen zaletasun aundia al dago korrika saio auetarako?

—Ez ba. Bizitza gogorra da korrikalariena. Agilarrek, esate baterako, 40 edo 44 kilometro egiten ditu egunero. Korrikalariak egunero jardun behar du. Urtean ogei eguneko oporrak besterik ez du. Ekipo batek bi edo iru egun nahikoak dituzte astean. Emengo jendeak ez dauka ez betarik eta ez dirurik korrikalari onak izateko.

—Ugaltzen ari al da Lasarteko cross-erako jendea, ikuslea?

—Zortzi millakin asi zan. Urrengo urteetan amar millatik amalau millaraino iritxi zan. Ogei millaraino ere igo zan. Orain, berriz, amasel millaraino jaxiak gaude.

—Eta nola ordaintzen dituzte orrenbesteralñioko kastuak?

—Sarrerekin bakarrik moldatu gindezke jendeak erantzunez gero. Baiña ortatik kanpo propagandaren bidez eskuratzen dugu behar duguna. Ontarako ere, ordea, jendea atzeraka. 175.000 pezeta eskatzen diogu bakoitzari lagundu nahi badu. Orrekin zortzi eguneko propaganda egiten zaio etxe laguntzaileari emengo egunerokoetan. 16 pankarta jartzen zaizkio hipodromoan. Ikurrintxoak. Sarrerako txartelaren atzean bere izena. Nonahi ordaintzen dute emen baiño gehiago propaganda. Baiña alare atzera egiten du nagusi jendeak.

—Toki ona dela iruditzen al zaizu Lasarte korrikalarietarte?

—Bai, oso egokia. Oso ondo zaitua dago hipodromo. Lurra berdiña da. Aldapatxo batzuk eta beguin-

—uneak ere ipintzen dira egun ortarako. Baiña tokiak ez dauka aitzakirik.

—Merezi duela uste al duzu Lasarteko korrikalarien egun oni eustea?

—Zalantzarik ez. Ezaguna da munduan. Baiña ortarako jendeak erantzun behar du. Ikustera etorri behar duen jendeak eta propagandarekin lagundu dezakean jendeak. Orretaz gainera eskolatik asita landu behar da kirol-zaletasuna. Atletismorako joera indartu behar da. Ortarako lekuak, denbora, dirua, laguntza eman behar zaie umeel, gaztetxoek eta gazte.

Lapatz

TRANSPORTES

azkar

BRAMIAN - EKAITIRAKO KARRIOI AUNDIAK

Barcelona, Zaragoza, Valencia, Madrid, Oviedo, Gijón.

Emagaitik egunero:

Iruña, Bilbo, Gasteiz, Jerez de la Frontera, Cádiz, Alcantara, Murcia, Cartagena, Granada, Almería, Santander, Valladolid, Zamora, Palencia, Salamanca-ra.

Asteko iru aldiz:

San Sebastián, Lugo, Gerona, Orense eta Vigo-ra.

Carretera Gral. a Hernani - B.º España - DONOSTIA

Telefonak: 430003 eta 430720

Aptia. 1231

HORK KUKURUKU!!!

OLLARRAK

OLLOTEKIAN?

...Ez FAGOR,et

rukaldian

MITXELENA

BITXITEGIA - ERLOJUTEGIA

Euskaldunak eskatu salneurriak (deskuentoa)

Avda. de Francia, 1

— I R U N —

Urte berriaren asieran, ARGENTINAKO "VILLA MISERIAS" (II)

berri ona

Zenabaitek esan ohi du idazki eta itzez kokotzeraino egin dugula. Lanari ekin behar diogula. Egia, benetan. Itz asko esan eta idazten dugu gaur.

Azpilaneke idazkiak eta idazki ofizialak eskua betean irixten zaizkigu sukalderraino. Dena irakurtzeko ere betarik ez dugu izaten askotan.

Itzak indarra galdu duela egia aundia bada, itz argi eta egia boro-billek mesede aundia egin dezaiguketela uste dut.

Auetako bat zera dugu: Espainiako «Justitia et Pax» Taldeak idatzi duen agiria.

—oOo—

Urtarrillaren 1an, Elizak «Pakearen Eguna» ospatzera zijoala-ta, delako Talde onen idazki zorrotz bat iritxi zen Parroki guztietara.

Egunkari eta aldizkariak ez dute, ez berririk eman, ez komentariorik egin. Tamalgarria. Baiña lojioa. Larraitzko sasi-akelarre orrek añaño garrantzia baduela pentsatzen dudanez, obe zuketen sustantzia gris ori gai ontaz erabiltzea.

«Vida Nueva», neguko bakararra ku-kuaren antzera, izan dugu idazki onen berri eman digun aldizkaria bakararra. Onek dionez, Frantzian, Italian, U.S.A.n, itz batean, atzerrian, izan omen du komentario ederrik.

Orrela behin eta berriz atzerria jo behar emen gertatzen diren gauzak jakiteko. Au da mixeria.

«Il Messaggero»k Italiako eguneroko famatuak orrialde batzuk atera omen ditu delako idazki au dela-ta.

—oOo—

Zer dugu «Justitia et Pax» Taldea?

Vatikano II garrenaren fruitua batipat. Elizak munduko zuzentasunaz eta pakeaz zer ikusirik baduela-ta, lan oietan ari diren kristauen lanak biltzeko eta zuzentzeko idazkautza bat sortu zen Batikanon.

Bestalde, Vat. IIgarrenaren asmoel jarraituaz errialde orotan idazkaritza bana sortu zen, nazio bakoitzeko lanak eratzeko.

Ez da, beraz, gotzaien eskuetan dagoen talde bat, nahiz eta bere burur gotzai bat izan.

Ez da, bestalde, oposizioko partidu politiko bat, nahiz eta gehienbat oposizio-lan bezela agertu, batzutan.

Zuzentasunaren eta pakearen alde lana egitea du elburu, giza-kontzientzia maillan, eta reflexio eta pentsaera maillan, ez politiko-tekniko maillan. Itz garbiak eta ausartak esan. Kristau taldeen pultsoa nabaitu ta jasoaz, abots aundi eta borobillean mintzatu.

Zer dio, bada, idazki onek?

Pakea zer den adierazten du. Pakea lortzeko bidean zuzentasunaren lanaz ahaztu dan jendea eta kristauak esnarazi.

Pake itzaren alderdikeria salatuaz, bildurrean, ezjakintasunean eta bero aldan eratutako manifestazioak ere aztertzen ditu.

Desarrollokeriak ere badu erantzunik. Konsumoko ondasunak ugaritu, besterik gabe, ez litzake aurrerabide jatorra. Joera onek badu gure artean pentsa-molde eta talde berezia.

Gizonaren eskubideek leku berezia dute pake egarri onetan. Gure arteko egoera trixtea aztertzen dute.

Zuzentasunak Kristau ikuspegiaren duen esan nahia agertzen dute.

Zuzentasunak eta Pakeak zenbaitek uste duen baiño lotura aundiagoa dute Kristauen Jainkoaz. Pekatua, Zerbaiti bada, zuzentasunaren aurkako joera dela diote. Jainkoaren Erreinuak badiu eskakizunak:

Berekoikeriari eta patxadakeriari aurka egiñaz goaz Jainko Erreinuaren bidean.

Kristauen Erantzunkizuna: Zer egin behar dute Kristauak?

Kristoren arrisku-bideari jarrai. Parte artu behar da. Kristok alderdikeriak jokatu zuen. Behartsuen alde. Zuzentasunaren alde.

Ez da nahikoa bakoitza bere barruan zuzentzea. Injustizia guregandik kanpo ere bada. Or datza, egitura eta erakundeetan kristauen lan giroa. Or dago kakoa. Aldatu, zuzentasunaren bidean.

—oOo—

Orrenbestez, komentario bearrik ez dagoela pentsatzen dut.

J. J. Goenaga

Aundiak dira «Villa Miseriasko» txaboletan bizi diranen giza-arazoak; guraso eta aurrek lo-tokia puska batean dute; anai-arrebak naasian lotaratzera; sexu bizitzak ez du misteriorik aur tikientzat; batzuk eroso bizi badira ere, beste askok jatekoa urri du. Aurren eziketa, negargarria da: ikasbide txarasko dakuete: lapurretak, borroak, lizun-keriak; eskolak urrutit, eta beraz basatien antzera azten dira.

Zer egiten du Eleizak «Villa Miseriaseko» txabolategi oietan? Argentinan apaiz bear aundia dagoala, edonork daki; Mendozan ere gelegirik ez dago. Beren konbentu eta parroketan lanpetuak daude apaiz-frailleak. Gaur eguneko egi tura-jokabideak aldatzen ez dituzten bitartean, iñora atera gabe, aski lan dute eliza eta konbentu barnean; Sakramentu eta administrazio utsak ianez itota uzten dituzte; Parroki geienetan kristau-ikasolak dituzte; aurrak zaitu eta ikasketa emate utsa ez da txantxetako lana; lanpetuta bizi diren apaiz-frailleok iñolaz ere ez dute astirik Villa Miseriaseko joateko. Bestela dute aski lan; Penagarria... Konfort eta zibilizazio toki erosoetan eliza eta konbentuak, apaiz eta frailleak... Bitartean, Kristoren beartsuak Villa Miseriaseko guztiz desamparatuta.

—Erligio aldetik, esaten zidan Elisa Sanchez Asistenta Sozialekoak, lan gutxi egiten da; bataiatzen dituzte aur guziak. Leen Jaunartzerako Parrokietara prestatzera bialtzen dituzte eta kito; kristau eziketarik gabe gelditzen dira aur geienak.

Ala eta guztiz ere zerbait egiten du Elizak Villa Miseriaseko jende errukarriaz. Zenbat? Nik ezin esan. Beartsu oiei bi eratera laguntzen zaiela ikusi dut beintzat.

—oOo—

Egun batez Kaputxinoen konbentura joan nintzan; Aita Luis Goñi, nafartar jatorrak ongi etorri bikaina egin zidan. Iru fraille bizi dira konbentu barnean; bere alboan, kolejo eder bat; eta konbentu bera, jende askok osatzen duen parrokia. Iru frailltxoentzat, kolejo eta parrokia, aski dira, egunaren buruan indargabetuta gelditzeko.

Ez dituzte aaztu ordea Mendozako beartsuak. Auentzat, Konbentu bat jaso daukate. Villa Miseriasek barnean, «Dispensario Médico» eder beartsu geienak datozkie. Amabi sendagillek, urrik, sosik kobratu gabe, lan dagite Dispensarioan; aurrerapen aundiz jantzia dago Dispensarioa; bertan jaiotzen da beartsuen aur asko; egun guziz jendetza aundia dator Dispensarioa; sendagaiak ere ia utsaren truke dira.

Lan ederra, beartsuen alde Kaputxino auek egiten dutena. On egite au beartzekoa da; premian dagoanari eskua luzatu bear zaio; limosna emate onek ordea badiu bere arirskuak; on egite onek paternalismo kuasua euki dezake... beartuentzat buru makurtze aunditxo gerta ditekete: Limosna emate utsa, zuzengabekeriaren egoera onartzea bezela izan ditekete; karidadeak ez baitu sekulan zuzengabekeriaren estalgarri izan bear.

Itz zuekin ordea, ez ditut salatz Mendozako Kaputxinoak. Zuzengabekeriak astinduaz, zuzentasunaren alde lan egiten ez dutenik ezin esan bai nezake. Limosna emate utsaren arriskuak adierazi nai izan ditut. Besterik ez.

—oOo—

San Martingo Villa Miseriaseko reñorekin.

—Txabola auetako batean, apaiz bat bizi da. Oso interesgarri izango zaizu berak emen egiten duan lana, esaten dit Elisak.

Aita Llorensekin mintzatzeko asmotan sartu gera bere txabolan. Txabolako ateak beti dauzka irikita apaiz onek; zoritxarrez, berarekin ez dugu itz egin, kanpoan zalako. Benetan pobrea txabola ura. Bere

lo gelan aldaretxo bat, alboan butanozko sukaldetxo bat, maai koskor bat; exer alki bat edo beste. Bakarrik bizi da txabolan eta bere eskuz egiten ditu etxeko lan eta jatekoak. Aita Llorens ez da Villa Miseriaseko agintari, ez eta jauntxo ere. Beartsuen artean, beartsu bat baizik ez. Bere txabolatik urre xamar Elizatxo bat; oso simplea eta tokiari dagokion bezela, oso pobrea.

Salbazio bide bat jarri die Aita Llorensek San Martingo Villa Miseriaseko jendeei: Aiek, beren buruak sakrifikatuz, beren eskuz jaso bear dituzte beren etxeak. Ortarako Kooperatiba bat sortu du; Traperos de Nazaret deritza. Langille bakoitzak ez du ordea egiten bere etxea; Bere etxea zein izango dan ez dakiala, etxegintzan diardu txabolako langilleak. Lau milla ordu lanean igarotzen dituanen, eskura emango zaio denen artean egindako etxe bat. Egunean lau ordu sartzen dituzte geienek. Sakrifizio aundia benetan; eguneroko lanak amaitzerakoan, berriro etxegintzara jo bear. Illean 20 peso (amar bat pezeta) eman bear dituzte laneko ofizialak ordaintzeko. Kooperatibako administrazioa ez darama Aita Llorensek. Berarekin batera langilleak dira gidari. Kooperatibakoak izateko iru kondizio dira beartzeko: Legez (erriz edo elizaz) ezkondua; 2) Lanerako gauza izan; 3) gaizkillea (delincuenta) ez izan.

San Martingo Villa Miseriasek bi kilometrotara etxe talde politak jasorik ditu Kooperatibak. Errezkadan etxe zuri xarmantak benetan; pisu bakarrekoea da etxe bakoitza; denak dira berdiñak; sukalde eroso eta iru gela zabal ditu etxe bakoitzak; etxe-atze bakoitzean baratzeta jardín polita dute; aurrentzat jolas leku erosoak dira. Berreunen bat etxe jasota zeuden eta berriak egiten egiñaletan ari ziran.

Eginkizun bikaina Traperos de Na-

Espetxe batetik irten eta beste batera eldu...

zaret onen eginkizuna... Baiña txabola auzoak desagiteko Kooperatiba asko bearko litzake; millaka eta millaka jende bizi baita Villa Miseriasean...

Besteentzat, Kooperatibaren bitartez, etxe berriak egiten Aita Llorens... Bera ordea, txabola triste batean bizi da. Ikasbide bikaina. Aita Llorensen antzeko kristau asko sortuko balitz Kristoren Eleizan...

Arostegitar Jokin

BERRIAK

1) BREITAINA HANDIA

Westminster-ko artzobispo, Heenan kardelanak, eleiz-barrutiko bere apaiz eta laikoei laguntza eskatu die, ondorengoa aukera dezaten. Apaiz eta laiko hauek, Heenan eta gotzai laguntzaileen lekura kandidatoen izenak proposatu behar dituzte.

Lehen ere, Breitaina Handian, gotzai berria aukera zezaten apaizei eskatu zitzaizen iritzia, baina inoiz ez laikoei. Beraz, lehen aldiz, laikoei ere hitza izango dute beren gotzaiak aukeratzeko orduan.

2) CUERNAVACA

Cuernavaca-ko gotzaiak honela zion periodista baten galderei erantzutean: «Ameriketako askatasunaz hitz egiten da, baina askatasun hau pribilegiatu batzuek dute bakarrik. Nun dago, bestela, langilearen askatasuna, langile honek, lanik gabe gelditu nahi ez badu, edozein salario onartu behar badu? (...) 1917 garren urteko erreboluzioak sozial kontzientzia bat sortu zuen mexikanoen artean, baina egitura injustoak aldatzeko gogorik eta erabakirik ez dut nik inun ikusten».

Elkarrizketa honetan Allenderen regimenearen orientazioak ontzat jo zituen eta hontara mugatu zuen bere iritzia: «Latinoamerikaren askatasun bidean, ziur nago, sozialismoak bakarrik balio duela».

3) MAIXU KATOLIKO BAT PROTESTATEEN SEMINARIOAN.

P. Wolfgang Trilling, teologo katolikoak Leipzig-ko protestanteen seminarioan irakatsiko du. Itun Berria du bere gaia. Lehengo aldiz gertatzen da hau Eleizaren historian. Leipzig-ko seminario ebangelikoan 150 ikasle ari dira ikasten.

ERLOJU TA BITXITEGIA

Eduardo Chapeitia

Vergara, 11-Urrut. 417751-Etxeko: 422700 - DONOSTIA

PIO BAROJA

Pio Barojaren ehunurteburua ospatzen ari gera aurten.

Hori dala-ta, Koldo Mitxelena 1956garren urtean «Egan»-en argitaratutako lan hau eskeintzen dugu, orduan idatzi zuan bezala.

—oOo—

PIO Baroja il berria dugu. Il berri ori mingarria izan da guretzat alde guztietatik.

Eztzagokigu guri, Jainkoari esker, norbaitek Baroja'ren «auzia» dei lezakeana erabakitzea. Auzi ori gureak baiño esku obetan dago orain.

Zergatik, bada, asi bear dugu emen Baroja eta Baroja'ren obra aipatzen? Ezta gaitz erantzuten. Gizakiak eta giza-lanak neurtzeko eta sailkatzeko bide asko daude: onak eta gaiztoak berez ditzakegu. Azken Juizioan bezala, edota atsegin zaizkigunak eta iguin ditugunak, edota dotoreak eta zarpazuak...

Bada, ordea, beste neurkera bat. Neurri orren bidez neurtu ezker, gizakiak eta giza-lanak, direnak direla, bitarakoak dira bakarrik: andi eta txiki.

Anditasunak edo txikitasunak ez-tute ikuskizun andirik ontasun eta gaiztotasunarekin edo beste edozein «tasun»-ekin. Napoleon ontzat daukate batzuek, gaiztotzat besteek: eztiote, ordea, anditasunik ukatuko ez aldekoek ez etsaiek. Lapurra bazen ere, etzen nolanaiko litxarrerero kaxkarra, lapur andia baizik.

Orobat Baroja. Eztut orrenbestez esan nai Napoleon'en neurrikoa dugunik literaturan. Ezta ere, ordea, edozein idazle txaldanen parekoa. Deus gutxi balio izaten du gai orietan kidekoen usteak gerokoaren ondoan: egingo nuke orratik eztela emendik berreun urtera zearo galdu Baroja'ren liburuaren entzutea.

Anditasun orrek badu ajola guretzat, euskaldunontzat. Gizon andi franko sortu da gure artean, aski eta geiegi erri kokxor batentzat. Ez, ordea, neurri berean sail bakoitzean. Orainxe arte ez gera geiegi nabarmendu, nolabait esan bear-eta, kultura-saillean. Ori dela-ta, gutakoren bat gaillendu bada lan-bide orretan, ezin zokora dezakegu, gauzak astiro ikusmiratu gabe beintzat.

—oOo—

GUREA ote dugu Baroja? Gure artean jaio denik, ezin uka. Deus gutxi da ori, orratik; geiagorik nai genduke.

Frankok bear bada eztaukate guretzat. Zenbatek eztaikit, ezpaitut alderdi bakoitzeko iritziak kontatu. Baiña, nolana ere, banaka batzu baiño geiago dira.

Bat enatorkien arren, eztitut nik besterik gabe gaitzetsiko. Baroja borrokalaria zen eta borroka borrokaren eske dago beti, orain berririo Fausto Arozena'k erakutsi digun bezala. Eztituen ez itzak leundu ez gorrotoak estali. Eta mindu dituenak eztira gutxi gure artean, iru edo lau alderditakoak gaitzera.

Baroja'en ezin-ikusiak ugariak eta iraukorrek ziren. Ona zenbait, nabarmenez ez esan gabe: Donostia, juduak, Ego-aldeko amerikanoak, iztun ederrak, Goethe, Papini, amaladunak, arte berria eta erabat 1930'tik onera gutxienez egin diren gauzarik geienak. Eta egoskogorra zen bere maitasun-gorrotoko.

etan, emengo edozein baserritar jator bezain egoskogorra. Beste alde erakusten saiatuko zintzaizkion, entzundo zizun itxuraz beintzat, baiña... bai, zera! leengo lepotik ark burua.

Baiña, bereizgarri billa bagabil-tza, oberik aurkitu bear: ezta alegia naikoa egoskogor izatea, zerbait laguntzan badu ere, euskaldun ona izateko.

Eztabaida onen oiñarriak finkatzeko, emendik asiko naiz: Euskalerria —edo Espaiña edo Frantzia edo onelako beste edozein— itz bat baiño geiago dira, baiña ez gogo-eta bat, idea bat, baiña askoz gela-go. Euskal-erria maite uste dugunok eztitugu maite orrenbestez neurri berean Euskal-errian diren edo izan diren zer guztiak. Batzu biziro maite ditugu, eta orietan datza gure euskaltzaleasuna; beste batzu epelkiro; zenbait, bost ajola zaizkigu; beste zenbait, berriz, iguin ditugu biotzez. Geiago da, eta onetara eldu nai nuen: bi euskaldunek eztituzte beti gauza berberak neurri berean maite; are gela-go, onek maite duena gorrotagarri izan di-teke beste orrentzat.

Nere ustez, Baroja'k Euskal-erria maite zuenik ezin ditek uka: maite zituen gure zeru-lur-itsasoak, maite gure jendea, gure izaera, gure gizabidea, gure mintzaera euskeraz ala erderaz. Ori begien bixtan dago. Baroja'ren liburuak zabaltzen nekatu nai ezituenak, irakur beza Luis S. Granjel'ek, Boletín-ean (IX, 155-167 eta 363-387) argitaratua eman duen lan zeatza. Or azaltzen baitira Baroja'ren euskal-sustrai luze-sakonak.

Ori bai: Euskal-erriari zion atxikitasunaren oiñarriak etziren osoro euskaldun askorenak, ezta agian euskaldunik geienak ere. Eta orrek lausotu ditu zenbaiten begiak.

Ezpekit esan maitasun ori kalterako izan ditekian. Semea lañezaz betetzen duen gurasoak, galbidean jartzen du maiz asko: gorroto ote du orrenbestez? Maitasuna arima-barruan agertzen den —edo agertzen ezten— gertakaria edo grina da. Galgarria izan ditek, baiña maitasun alare, gorrotoa onerako, baiña gorroto alare, izan ditekian bezalaxe. Ondore onek ez-tute maitasun biurtuko.

Baroja'ren euskalduntasuna aitortu berria da —edo salatu berria— gutxien uste genduen aldetik.

Milan'go «Corriere della Sera»-n azaldu da, oraindik orain, Salvador de Madariaga'ren artikulua bat. Ona zer dion, besteren artean:

«Sortu duen lurraren gisakoa da eusko-gogoa: mendarte mearrez be-ta. Euskal-erriktako bideek, mearrak izanik, eztiote lekuri uzten gurti bakar bati baizik; euskaldun baten buru-muñetan ere, orobatsu, ezin ditek idea bakar bat baizik koka. Irutara gerta ditek au. Unamuno'k beti bat zuen buruan: Jainkoak izan bear zuela, nai ta ez, berak, Migel de Unamuno'k, betiko bizia goza zezan. Idea au darabil beti Unamuno'k: gora ta be- era, noveletan, amaladunetan, salo-etan, drametan... eztu iñoiz laja. Non aurki besterik?

«Bigarren gisa, Maeztu'rena. Al-datu egiten du onek bere gogo- eta bost urtetik bost urtera... One-

laxe ezta ezbearrik gertatuko bere muñetako bide mearretan. Ezpaita aldian gurti bat besterik ibilliko.

«Irugarrena, Baroja'rena, onek ez-paitu bere bizian idea-susmorik izan. erruz, txingurria bezala, dabil bere Ken ezazute edozein boutade-kutsu, eta garbi ikusiko duzute. Ideen beldur da, izurriaren bezala».

Auxe ere bada! Emen genbiltzan Baroja'k euskalduntasuna merezi ote zuen, baiña sari baliotsuren bat zelakoa, eta ona non datorkigun bes-tea. Onek opa dio Baroja'ri eus-kaldun izatea: nola, ordea. Badi-rudi irain biurtu dela izen ori onen aotan.

Madariaga delako, ez gera ain-beste arritzen Euskal-deitura duela-rik —eta odol tantoren bat edo beste ere bai, noski—, ez gaitu geiegi maite euskaldunok. Eztu gaitzerikoa, edo uste txarra, iñoiz ix-lik eduki. Beretzat, euskaldun esan ala buru-gutxiko esan, dena berdin.

Zeoro oker dagoenik enuke esan-go. Unamuno'z diona, adibidez, zo-rrortza izanik, eztabil jo-mugatik urruti. Unamuno'z kanpora ere maiz agertu izan dira munduan euskaldun asmobakarrak, «begibakar»-en an- tzerat itza eratzea zillegi bada.

Zeoro zuzen dagoenik ere ez, or-dea. Gisa ortako erabateko iritziak boutade-antza geiago dute beste-rik baiño. Bai baitirudi emen Ma-dariaga zentzuduna Baroja buru-aiñaren bideetara labaindu zaiguna.

Denetatik bada Euskal-errian, Ga-lizia'n edo nonnai bezala, bizkorrik eta tontorik. Zein diren ugariago, an eta emen, bakoitzak ikus beza.

Eztut nik uste, eta ezin dezake zentzuz jantzitako gizonak uste izan, euskalduna sortez, izaeraz, beste iñor baiño gogo-mearragoa denik. Ez ote zaigu ordea arima pixkaren bat estutu, izaeraz ez, azieraz bai-zik? Azieran izan ditzakegun utsak garburoago ikusiko genituzke apika gere buruaren edertasunari ain ede-rretsirik bizi ezipaigina.

—oOo—

GATOZEN berririo Baroja'gana. Zertan da andi? Libururik gei-enak novelak ditu. Novela-gille andi dugu ortaz?

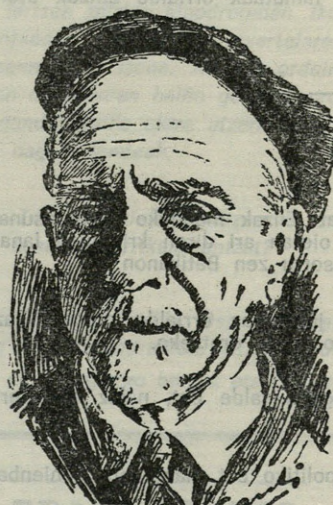
Askorentzat, bai, baiña... Zerk egiten du novelagillea novelagille gaillen? Gaiaren ari luzea esku tre-bez bihurtzeak, irakurlea ari mutur-raren zai eta berebat, ustegabeko biurguneak direla-ta, adi-adi egon dedin? «Montecristo'ko Kondea» bai-ño oberik gutxitan sortu da orduan. Baroja, nolana ere, etzen iritzi or-takoa eta ezta bide ortatik ibilli. Madariaga'k dionez: «Bere novelak puska gaizki josiak dira, neurri eta itxura jakinik ezituenak. Nola asi ta non buka, nork daki? Pertsona berberak: beste lokarrik ez. Ger-takariak eta irudiak aldi eta alde batean biltzeak ematen dioten ba-tasun-erria beste batasunik ga-beak».

Ori ezpada, beste ezaugarri bat badu novelagille garaia: gizaki bi-ziak sortzen ditu, eta itzal orien biziak eztiote batere zorrik ezur ta mamizkoen biziari. Orrelatsu ger-tatzen da, esaterako, Baroja'k ain maite zuen Dickens'ekin: Pickwick,

San Waller, Micawber, Uriah Heep, Bumble, Pecksniff, ez ote dira edo-zein Mikel Agirre edo Pedro Perez bezain gizon?

Bada, cntan ere ezta beterik ager-tzen Baroja'ren neurria. Jendea noveletan, baiña jende ori ezta geie-netan itzal-pilla besterik. Aipatzen dira, zer edo zer esaten zaigu aiei buruz, eta ezerezak jaten ditu. «Pasan y se van», bere anai Ri-cardo'ren liburuari deritzan arabera. Eztute laño igeskor oriek iñoren gogoan kabia egiteko astirik izaten.

Egiatzki, pertsona bat da beti na-gusi Baroja'ren liburuetan. Batzu-

—oOo—

Euskal-idazleoi ere eskeintzen di-gu zerbait Baroja'k. Gure lurraldea iñor gutxi bezala ikusi du, aurre-nik: Pierre Loti eta, beste gisara, Lizardi ezker, nor aldera lekiok? Orrialde luzeetan eman digu mai-tekiro gure lur-barren eta itsas-aldearen irudia, ain zeat eta bizia.

Amaika aldiz aotan artu izan den Baroja'ren idaz-tankera aipatu nai nuke azkenik. Euskaldun totel iza-nik, biziro iguin zuen gaztekeraz «casticismo» delakoa. Irakurri ga-be utzi zituen, nonbait esan due-nez, Egaña'ren paper batzu aietan «Holgárame yo muy mucho» edo antzeko zerbait aurkitu zuelako. Orrelakoak ezin-erama, ordea, gaurko euskaldunik geienok badugu erderaz ari geranean. Aita Larra-mendi'rena da guretzat arritzekoa: euskeraz ain jator egiten zuelarik etziokian iñor igerriko, izkribuz beintzat, erderaz mintzatzean emen-go zenik. «Holgárame yo muy mu-cho» baiño okerragoak ere —jato-rragoak, alegia— aise itzurtzen zi-tzaizkion.

Retorikari eta itz-jarioari lepoa biurtzen salatu zen beti Baroja. Etzuen lan ariña artu retorikari, arako erensuge ari bezala, lepoak moztu-ala sortzen baitzaizkio. Bere izkera arrunta, nolana josi, ezta bear bada dirudien bezain erraz jaioa: beste batzuek itz arroak an-tez josteko adinbat neke eraman zuen agian. Baiña onek gutxi ajola du. Berezkioa izan ala nekez lan-dua, ondoreak ditugu aurrean. Ezta guretzat maisu txarra. Bai baitirudi zenbait aldiz, luzaroan oean ego-teak aspertu duen eria bezala, ez-tugula, euskeraz ari gerala, ego- era lasairik aurkitzen. Leen, esaldi luzeetan barrena zalantzarik gabe murgiltzen ziren euskal-idazleek etzuten orrelako kezkarik. Orain ber-riz, bide berrien billa eta labur-bearrez ari geranok errenka gabil-tza sarritan, oiñetako estuegiak min ematen baligute bezala.

L. Mitxelena